

BÉKESSÉG NÉKTEK!

Krisztus feltámadt!
Valóban feltámadt!
– hirdetik a sírnál járt asszonyok.
De a tanítványok hitetlenül
bezárkóznak.

Zárt ajtók mögött idézgetik
emlékeiket, csalódásaikat.

Vádolják Istent,
nem csalta-e meg
saját magát és barátait?
Nem tette-e őket nevetségessé
mindenki előtt?

Vádolják a népet:
hogyan ujjongott feléje,
elfogadta segítségét,
hallgatta igéit,
aztán halálra ítélte.

Vádolják önmagukat:
Nem hagyták-e el Őt
gyáván a bajban?!

Zárt ajtók mögött
szállnak perbe Istennel, a világgal, önmagukkal.

De Jézus behatol a zárt ajtón át
bezárt szívükbe.

S ahogyan egykor a hullámoknak
csendet parancsolt,
kinyújtja kezét a panaszok és önvád
vigasztalan háborgása fölé:
Békesség néktek!

Feltámadott,
a Te békeköszöntésed
több, mint köszöntés!
Győzelmed az és aratásod!
Azért lettél testté,
hogyan békét szerezz.
Azért éltél, tanítottál,
szeretted és szenvedted.
Azért szálltál le
a Halál mélységébe.
Megtanítottad a békességet.
És most hozod a békességet.
Te vagy a békesség!
Megtanítottad az embert
Istennel és önmagával,
hogyan mint megbékélt, legyen
embertársai testvére, barátja.

XXII. évfolyam 4. szám 2015. ápriliss

A Koinónia régebbi számai elérhetők:
www.faragoferenc.webnode.hu

Bulányi György, Emberhez méltó teológia	2793
Inczédy Péter, Miről mi jut az eszembe	2796
Merza József, Éva...	2798
Bóta Tibor, Hozzászólás...	2801
Márcki Imre, „Arcod veritékével”	2802
Dőry István, A jövő	2804
Áts András, Töprengések...	2806
Bulányi György, K.I.O. részlet	2814
Király Ignác, Bulányi György és...	2816
Podmaniczki Imre, Marci...	2819
Tunyogi Csapó Gábor verseiből	

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»

Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

A régebbi számok elérhetők itt is:

<http://www.epa.oszk.hu/html/vgi/boritolapuj.phtml?id=02501>

Feltámadott!
Rejts el békességedbe
minket, barátainkat, ellenségeinket –
embereket és állatokat –
korokat és tereket –
most és mindörökké!

Ernst Lange
ford.: Túrmezei Erzsébet

BULÁNYI GYÖRGY

EMBERHEZ MÉLTÓ TEOLÓGIA

1.

Valamikor az élet ütőerén tartottam a kezemet. Legalábbis azt gondoltam, hogy tudom, hogy hány óra. A csehek már másodszor csinálnak olyasmit, amire mi nem látszunk képesnek lenni. Mit csinálnak? Felmérik magukat a cseh katolikusok, hogyan állnak az Úr színe előtt. Már kétszer is megtették. Hírt adtunk mind a kettőről a Koinóniában. Először: a 2000/novemberi számban, ahol nemcsak lefordítottuk **Oto Mádr** Conciliumban megjelent cikkét (Földalatti egyház: világiak részvétele vagy szektásodás), hanem foglalkoztunk is vele (A Concilium 36/3-as száma). Másodszor pedig a jelen és múlt havi számunk hozza – két részletben – egy szerzőpáros, Dolista és Machula írását: A teljes szkepticizmus a felsőbbtség iránt.

Valamikor. Mikor gondoltam magamról, hogy tudom: hány óra? Úgy ötven-hatvan-hetven évvel ezelőtt. Láttam – mert benne voltam – a mátyásföldi egyházközség életét. Végigregöltem cserkészeimmel a szabolcsi falvakat, s mellékesen Zoltán Palinak összerögöltünk '47-ben egy Barankovics-párti képviselőiséget is. S Debrecenben s az ország bármely városában megmozdult ifjúság, férfiak és nők, amikor '48 körül magyarázni kezdtem nekik a nem-szalón Krisztusról és a kisközösségekről. A java papok mind velem voltak, s csak a jezsuiták terjesztették rólam, hogy biztosan zsidó vagyok, s ebből magyarázható nagy-nagy nyugtalanságom. A püspökök kissé óvatosak voltak, de megszelídítettük többnyire azokat is. Egy egészségesen és egységesen lélegző egyházban éltem. A fogoly bíboros is rangot adott bátorságunknak. A békepapok, a Rákossal megegyezők, azaz neki engedelmeskedők még erős kisebbségben voltak akkor.

Aztán később is, amikor kijöttem a börtönből és szállító munkás státusban ugyan, de minden vasárnapomat, hajnaltól kezdve, a péceli plébánián töltöttem és miséztem, prédikáltam, gyóntattam naphosszat... – akkor is tudtam, hogy hány óra. Majd ugyanígy voltam a 70-es években, amikor az elején megírtam a Lelkipásztori Marketinget, a végén pedig az Egyházrendet. Ebben a két évtizedben is úgy gondoltam, hogy látom, mi van az egyházban. 1950-től 1980-ig. Mi

vagyunk az egyház-élményem és élményünk volt. Aztán meg kellett tanultuk, hogy á – dehogy: szemét, egyházromboló eretnekek vagyunk! A korábbi harminc év alatt végig – találkoztam nagy titokban püspökeinkkel, s mindig ugyanazon az oldalon voltunk. Utána már csak Endreyvel, meg még egy-kettővel. Ezután lettünk eretnekek.

Hogyan is írta magánlevelében Ratzinger? Így: Reméltem, hogy az Ön számára magától értődő lesz az egyház ítélete után újra orientálódni... mihelyt tudomására jut... Hiába remélte. Nem volt számomra magától értődő az újra-orientálódás. Ha eddig a földalatti kisközösség volt az üdvösség útja, mért lesz ezután a megegyezés és a kommunistáknak lefekvés az üdvösség útja? Azért nem volt magától értődő, mert e három évtizedben megtanultam csak Jézusra figyelni. S az egyház ítélete után orientálódni már csak akkor tudtam, ha ez az egyházi ítélet Jézus után orientálódott. A kommunisták által halálra félemlített Lékai szájából nem tudtam és nem is akartam az egyház ítéletét hallani, mert **az egyház szent szó volt nekem: azokat jelöli, akik Jézushoz igazodnak.** Ma is azokat.

A 80-as években az egyházi cselekvés vagy szereplés porondjára kerülnek azok, akik eddig nem voltak ott láthatók-hallhatók. (Azok, akik korábban hétköznapi láthatatlanok, vasárnap meg érthetetlenek voltak – vagy nagyon is egyértelműen fújták, amit kellett.) Ez az évtized az egyház meggyalázódásának az évtizede: mi sűrű sorokban megyünk a börtönbe, s elítélőink immár nemcsak a Párt, hanem az egyházi hierarchia is. Ez utóbbi is, melynek ítélete szerint a Bokor katonáskodást-nem-vállalói megbontják az egyensúlyt a Varsói Szerződés és a Nato között (Paskai teológiai érve!).

Az a folyamat, amely a II. vatikáni zsinattal kezdődve 1964-ben részleges megállapodást eredményezett a Párt s a vatikáni hierarchia között, felgyorsította a katolikusok elhűtlenedési („szekularizációs” – Gergely J. szerint) folyamatát, ami egyébként a 45 utáni rendszerváltásnak keményen szorgalmazott követelménye és következménye is volt. Pécelen a 60-as években, a legkeményebb papi helytállás mellett is észlelhető volt a templomba járók lassú fogyatkozása. A folyamatnak csak a felgyorsulását eredményezte a megállapodás. Ja, ha a papok lefekszenek, akkor mi sem kockáztatjuk a bőrünket! – így gondolkodott a templombajárás kockázatát mérlegelő állam- és egyházpolgár.

Világossá akarom tenni pozíciómat. Helyzetemből folyóan én csak ezt gondolhatom: az ateizmustól kapott egyházi működési lehetőségek nem szolgálhatják Jézus ügyét, mert e lehetőségeket az ateisták csak akkor adják, ha lényeges jézusi tartalmakat zárójelbe teszünk. Példa: Poggi monsignore, a Vatikán utazó nagykövete közli velem '81 tavaszán a Hiltonban Miklós Imre üzenetét, hogy hajlandó zöld utat nyitni mindenféle kisközösségi munkának, ha lemondunk a

katonáskodás megtagadásáról. Mít ér a kommunisták nagy ajándéka: szabad immár világiakból is hitoktatókat képeznünk? Mít ér ez, ha egyszer azon azt kell megtanulni, hogy Jézus és a kard szépen megférnek egymás mellett. Kopernikuszi fordulat játszódott le bennem az elmúlt félszázadban, amikor megértettem: államilag megengedetten mondhatom a katolikus krédót, ha egyszer a katolikus embernek szabad gyilkolnia, s erőszakot igénybe vennie. Mondhatom, de Jézus Istene előtt meg nem állhatok. Bizony mondom, nem ismerlek titeket! Mert az Uram, Uram mit sem számít, csak a mennyei Atya akaratának teljesítése.

Következésképpen én a félszázad egyháztörténetét egyszerűen látom. Fölfelé ment az egyház jézusi ázsiója, amíg a jézusi tartalmakat hirdethettük benne, mint egyházi tartalmakat. S lefelé megy az egyház Jézust megmutató szerepe, ha ezeket nem hirdethetjük. Tudom, hogy a Bokor ezeket a jézusi tartalmakat képviseli. Tapasztalom, hogy ezektől a jézusi tartalmaktól 89 előtt és 89 után egyaránt elzárkózik a római és a hazai hierarchia hatására a Jézustól egyre inkább eltávolodó hazai egyház – hierarchia és hívők egyaránt. Nincs, aki szót emeljen kirekesztésünk ellen: nem vállalják fel. Ennek az egyháznak lehet ötször vagy ötvenszer annyi megnyilvánulása, mint amire az elnyomatás éveiben lehetősége volt, de az ötször vagy ötvenszer annyinak jézusi értéke kizárólag a megnyilvánulások jézusi tartalmától függ. Ugyan mennyi lehet ez az érték, ha egyszer minket, múltunkat félre kell tolnia?!

2.

Oto Mádrnak megvan a maga nem nagyon elismerő véleménye mind Davidek, mind a magam teológiájáról. Dolista és Machula viszont inkább ismerteti a cseh teológiát (a magyarral ugyanis nem foglalkozik), mint minősíti. De közös Mádr és a szerzőpáros munkájában, hogy mindhárman a múlt ellenálló és börtönviselt teológusaira emlékeznek, s egyikük sem említ bárkit is az államhatalomtól elfogadott 89 előtti teológusok közül, vagy a 89 után beköszöntött politikai szabadságban feltűnő teológusok sorából. (Nálunk azonosak a két csoport személyei – s ez érvényes más foglalkozásokat űzőkre is, még a politikusok egy részére is.)

Emberhez méltó élet csak emberhez méltó gondolatból fakadhat. Az emberhez méltó teológia meg miből fakad? Nem abból, amiből az emberhez méltó tudomány. A tudományt, a filozófiát és a teológiát meg kell különböztetnünk egymástól. A tudomány tapasztalatokat rendszerez. A filozófia viszont emberben megszülető olyan gondolatokat rendszerez, amelyek nem ellenkeznek a gondolkodás törvényeivel. **És a teológia mit csinál? A különféle vallási közösségeken belül tekintélyre jutott nézeteket rendszerezi.**

Míg a tudomány egyetlen, mert a tapasztalatok

nem ellenkezhettek egymással... míg a filozófia elvben egyetlen, mert a gondolkodástörvények azonosak, csak a gyakorlatban a gondolt eredmények mikroszkóppal vagy centiméterrel nem igazolhatók... – addig a teológia elvileg akárhányféle. A hatmilliárd embernek nem azonos az ujjbegye, s nem azonos az sem, hogy mit gondol Istenről. Ha mind a hatmilliárd tudna találni magának tíz-tíz embert, aki elfogadja azt, amit személy szerint ő maga gondol az Istenről, akkor lehetne hatmilliárd vallás a jelenben. Mivel azonban tízszer kevesebben, azaz csak hatmilliárdan vagyunk, a mondott tíz-tíz személy segítségével csinálhatnánk hatszáz millió vallási közösséget. Csinálhatnánk, de nincs annyi. Mennyi van? Kevesebb. Hazánkban van talán kétszáz bejegyzett vallási közösség. Ha nem volna létszám- és egyéb küszöb a bejegyzésnek, talán volna négyszáz is. Ennek a négyszáznak legalább 95 %-a nem magyar produktum, másutt találták ki; mi csak – mondjuk – húszat hívtunk belőle életre. Summa: a tízmillióra esik húsz vallás. Tízmilliárdra húszezer. Aligha van ennyi. De van – mondjuk – hatezer, s mindegyikükre esik átlagban egy millió hívő.

Vallási közösség akkor támad, amikor valakinek istenélménye, istentapasztalása, vagy egyszerűbben: csak gondolata támad Istenről, s ezt olyan erővel tudja közölni, megjeleníteni életvitelben, csodában, liturgiában embertársai előtt, hogy amit képvisel, hitelre talál náluk. Ábrahám istenélménye hitelre talált feleségében, fiában, unokájában, azaz Jákob/Izraelben, s annak ivadékaiban: Mózesben is. Mindezek az ivadékok elhitték Mózesnek, hogy szólt hozzá Isten az égő s el nem égő csipkebokorból, s ebből lett a zsidó vallás. Valakik elhitték, hogy Jézus az Isten fia, és feltámadt, miután saját és zsidó főpapja keresztre feszítettette, s ebből lett a ma már közel kétmilliárdnyi kereszténység – mindenbizonytal ezernél is több felekezetre bomolva. Felekezés pedig úgy történik, hogy Luther nem hisz a pápának, s valakik meg hajlandók hinni Luthernek, s lesznek lutheránusok, azaz evangélikusok. VIII. Henrik, Kálvin, Zwingli, Jakob Hutter viszont nem hisz Luthernek, de talál olyanokat, akik hisznek az említetteknek, s lesznek az anglikánok, reformátusok, zwingliánusok és hutteriek. Mindezen s a többi nem említett keresztény és nem-keresztény valláson, vallásfelekezeten belül óhatatlanul csinálják a teológiát. Mért óhatatlanul? Azért, mert igazolni kell, hogy nekünk van igazunk, s nem a többi hatezernek.

3.

Hogyan kell emberhez méltó teológiát csinálni? Előbb azt mondom el, hogy hogyan nem lehet. Így: **biztosan nekem van igazam, és mindenki más vagy hazudik, vagy téved.** Toynbee szerint a vallások eredeti bűne: az önközpontúság. Ennek az oka: mindegyik meg van győződve arról, hogy csak egyetlenegyszer történt kinyilatkoztatás az Isten részéről, s ezt történetesen

éppen az ő biológiai-szellemi ősei kapták meg. Ha pedig ugyanazt a kinyilatkoztatást ápolja, tiszteli két vallási közösség, akkor azon az alapon képviselhetik az egyes felekezetek a vastagon szedett tételt, hogy az **Isten** az ő felekezetük alapítóját vagy mindenkori vezetőjét ajándékozta és ajándékozza meg azzal a képességgel, hogy szolgáltatói tudja az emberiség számára az egyedül helyes eligazítást, s minden, ami ettől eltér, az – minimum – tévedés következménye. Így nem lehet emberhez méltó teológiát csinálni. Sajnos: az emberiség eddigelő főleg vagy kizárólag ilyen emberhez nem méltó teológiát csinált. Azt hiszem, ma is ezt csinálja. Csak a múltban sokkal sűrűbben végezte ki a tőle eltérő eredményre jutókat, mint a jelenben. Ez az engedékenység azonban sajnálatosan nem annyira a tolerancia, mint inkább a közöny eredménye. Akik számára nagyon fontos, hogy csak a maguk teológiájának legyen igaza, azok ma is sokkal sűrűbben iktatják ki az életből a más hiten levőket.

Egykori dogmatanárom szerint elő kell venni a kiskatekizmust, s azt kell magyarázni – így kell teológiát csinálni. Hát lehet így is, de aligha visz előre, mert félok, hogy a gondolkodó emberben közönyt szül, a primitívben pedig fanatizmust, esetleg gyilkolási hajlandóságot is. Hogyan kell tehát emberhez méltó teológiát csinálni? A kiskatekizmus biztosan az első lépések közé tartozik, bár nem a legelső. A Kis kacsóid összetéve szépen, / Imádkozzál édes gyermekem – hamarabb formálja lelkünket. Később ajánlatos egy nagyobb katekizmust is elolvasni. Aztán lehet arra az eredményre jutni, hogy vallom mindig azt, amit vallásom vezetői mondanak, mert teljeséggel rendetlen dolog, hogy felmondok egy hitvallást, aztán nem hiszem, amit mondok, meg nem egészen azt hiszem, amit a szöveg mond.

Ezzel a dolgok közepébe érkeztünk. Hogyan mondhatom egy szövegre azt, hogy hiszem, amikor jól tudom, hogy milliárdok másra mondják, hogy hisznek? És hogyan mondhatom, amikor tudom, hogy nálam sokkal képzetesebb emberek abszurdumnak tekintik hitvallásom szövegének egyik vagy másik kitételét? Mit is jelent tehát, amikor valaki ezt mondja: hiszek? Gyerekkorban hiszünk anyukánknak, mindabban, amit mond, s a tanító néninek is hiszünk, hogy az a betűt tényleg úgy kell leírni, ahogy ő mutatja. Úgy gondolom, hogy ez a hit = a teljes bizalom egy személyben: ez a személy nem akar nekünk rosszat, nem ver át, javunkra van és él nekünk. Negyedik elemista koromban a tanító bácsi büntetésül az utolsó padba ültetett. Azt tanítottá-állította, hogy Újpest – város, s számomra elképzelhetetlen volt, hogy Budapest tövében legyen egy másik város is. Jelentkeztem, s alighanem a kételkedésemet teljesen kifejező hangszóval ennyit mondtam: Újpest – város? Azonnal szedhettem a cókómókot. Befejeződött életem 9. évében az ősbizalom kora. A tanító bácsi pimaszságnak vette. Ahogy Ratzinger leveléből kiderült, ő is pimaszságnak vette,

bár a 60-as éveim második felét tapostam már, s ő egy tízessel fiatalabb is volt nálam. Megint vehettem a cókómókot. Nem akartam pimasz lenni sem a negyedik elemiben, amikor ő született, sem hatvan évvel később, 1987-ben, amikor őmiatta vehettem a cókómókot...

Mondhatom, hogy hiszem, hogy Jézus az Isten fia. Mondhatom, hogy ő mindenben eligazított minket, s az evangélisták hűségesen írták le, amiket mondott. Mondhatom, hogy a római egyház szenthagyománya tévedhetetlenül eligazít engem abban, hogy miként kell értenem Jézus szavait. A tanító bácsinak annak idején csak ennyit kellett volna mondania: Kisfiam, hogy melyik falu s melyik város, azt a belügyminisztérium határozza meg, s már éppen húsz éve (1907) papirosuk van az újpestieknek, hogy ők bizony város. S megnyugodtam volna. A Ratzinger pedig azt írta nekem, hogy papi alapmagatartásból kellene tudnom, hogy minden úgy igaz, ahogy nekem az egyházi illetékesek mondják. Például Lékai, aki közölte velem pár évvel korábban, hogy Gál, Vanyó, Huba hivatalból képviselik számomra az egyház tévedhetetlen tanítását. Ma is hiányzik belőlem irányukban ez az ősbizalom. Nincsen papirosuk a Jóistentől, ahogy az újpestieknek volt a minisztériumtól.

Mi tehát a hit, ha egyszer a személyiségfejlődés következtében az embert elhagyja az ősbizalom? Lehet, hogy az ősmagyarokban érvényesült az ősbizalom, amikor s sáman a tetejelen fa története kapcsán elmondta, hogy milyen a világmindenség. De bennem már nincs. Miért vagyok akkor római katolikus? Ez a kultúram. Ez ma az én tetejelen fám. Ami a hatezer vallás hitvallásában található, azoknak a tételeknek java része igazolhatatlan és cáfolhatatlan. Az enyémben is, a másokéban is. Hogyan igazolható Jézus istensége? És hogyan cáfolható? Nem lehet igazolni, nem lehet cáfolni. Nem is kívánják a kereszténytől. Csak azt, hogy higgye.

Mi tehát ez a hit? Emberhez nem méltó hiszékenység? Mindenképpen veszedelmes valami. Aki elhiszi magáról, hogy birtokában van az igazságnak, s egyedül ő van birtokában annak, az történelmet csinál. Sajnos, nem az Isten Országának történelmét, hanem a világét, amely Jézus szótárában sámani jelentésű – a világ fiai. Könnyen olimpiai bajnok lesz a kultúrák között – a népek kirablásában, legyilkolásában. A keresztény népeket ezzé tette a hit. Nem a szeretet erőit, hanem a rablás és ölés erőit fokozta fel bennük.

Nem érdem és nem kiváltság. Nem saját derékségem következménye, és nem is Isten ajándéka, hogy azt hiszem, ami elválaszt engem a világ többi hatezer vallásának hittartalmaitól. Kultúrát is választ az ember, és vallást is. Kultúrát sem választ az ember, és vallást sem. A kultúrát, melybe beleszülettem vagy amelyet választottam, a vallást, melybe beleszülettem, vagy választottam – az ember megbecsüli. Nem objektív értékítélettel, csak szubjektívvá:

Szép vagy, alföld, legalább nekem szép!
Itt ringatták bölcsöm, itt születtem.
Itt boruljon rám a szemfödél, itt
Domborodjék a sír is fölöttem.

Lehet számomra nagyon is drága a vallásom, de tudjam, hogy embertársaim számára ugyanolyan drága lehet az övék. Egyetemes emberi jelenség, hogy az ember meg akarja ragadni az őt megteremtő Istent a maga teljes valójában, s kultúránként különböző eredményt hoz ez a megragadási törekvés. Homo est animal religiosum, de ahányféle az ember, annyiféle a vallása, s nincs értelme annak, hogy kinek sikerült igaz képet rajzolni Istenről. Lehet csodálni egymást azért, amit meglát a véges ember a végtelen Istenből. De ha pogányokról kezdek beszélni, a következő pillanatban már a kardomat ránthatom, s ez biztosan idegen az Istentől.

Az ember vallást teremt – ez a fides generalis. Az ember különböző és különböző vallásokat teremt – ez a fides specialis. S az ember a lelkiismeretében csalhatatlanul tudja, hogy jónak kell lennie, hogy nem szabad azt tennie mással, amit nem kíván magának, hogy úgy kell szeretnie felebarátját, ahogy saját magát – s ez a fides universalis. Általános, sajátos és egyetemes hite van embernek. Ez a harmadik, az e g y e t e m e s az, amely erkölcsi feladatként jelentkezik az ember életében. Ennek a teljesítésén fordul az Isten Országá.

Az elmúlt félszázadban cseheknél, másutt, nálunk, akárhol lehetőségünk támadt ennek a feladatnak a meglátására. A hierarchiák keményen fizettek a meglátásért. Lényegében leeretnekeztek érte. Milyen alapon? Eltértünk vallásunk zsinórmértékétől ebben meg abban meg akármiben. Eltértünk attól, ami az emberiség életében hatezerféle. Eltérünk attól, ami egyedül igaz, s amivel szemben minden más – tévedés.

Talán azért nem születik felmérés az egyházilag-államilag engedélyezett hazai teológiatermésről, mert akik művelik ezt a teológiát, titkon érzik a fentebbiekben elmondottaknak az igazát? Akkor is kár a felmérés elmaradásáért. A felmérés segíthetne meglátni, hogy bármelyik vallás csak folkkór, s Jézus is ezért nem szaporította a vallásokat. Csupán elmondta, hogy mindegyik vallásnak a **fides universalis-t, az Istentől az embernek adott egyetemes hittartalmat** kell hordoznia, szolgálnia.

Öregdiák és felesége:

Testvért szeretnének kisfiuknak. Hat éve várnak rá. A Nagyhéten jártak nálam: Már hat centi! – dicsekedtek...

Nekik biztos nagy élmény volt az idei Húsvét.

INCZÉDY PÉTER

MIRŐL MI JUT AZ ESZEMBE... NAGYBÖJT IDEJÉN A TORKOS CSÜTÖRTÖKRŐL

Miről is jutott az eszembe éppen ez a dátum? Hát a reklámokról. A kéretlen hirdetésekről. Nyilván nem véletlen, hogy sok levelesláda mellett ott olvasható egy kis táblán a felirat; reklámanyagot nem kérünk. Ne gyömöszöljék tele a levelek helyét mindenféle prospektussal, megkímélve a levelesláda tulajdonosától a papír gyártókon át egészen az erdőknek fájáig mindent és mindenkit, ettől a tájékoztatásnak álcázott agressziótól. Elektronikusra hangolt világunkban az internet levelező postája is fogadja a hirdetéseket – hogy mást ne mondjak éppen most is felugrott egy „ön nyert” biztatással hívogató reklámfelület, alig tudok megszabadulni tőle, miközben ezeket a sorokat pötyögtetem a számítógép betűtábláján. Szóval így kerültek elém a torkos csütörtökre invitáló féláras vendéglátással csalogató hirdetések is.

No de mikorra is szólt a meghívás a felsorolt éttermekbe? Február 19-re. Egy egész nappal a böjt kezdete – hamvazó szerda – után. Ezért is jutott eszembe, hogy újítsuk fel egy kicsit böjti ismereteinket. Ha már a liberalizmus jegyében nem sikerült egy héttel korábbra időzíteni az akciós étlapokat. Mert első olvasatra bizony már a böjt idejére esett az akciós étlapokkal hívogató dátum.

Nem tudom megállni, hogy id. Pieter Brueghel képével elő ne hozakodjam – ő az egyik különösen kedves festőm Bosch mellett és ezzel már egy kicsit ki is adtam magam, mármint az ízlésvilágomat – akinek 1559-ben festett „A farsang és a böjt harca” című a bécsi Kunsthistorisches Múzeumban látható képe sok mindent elmesél erről. Mielőtt azonban még távolabbra lapoznánk a böjti történelemben a kép értelmezését is ide idézném a Corvina Kiadó gondozásában 1994-ben megjelent Pieter Brueghel életműve című könyvből: „Az előtérben balra a Farsangot megtestesítő kövér emberalak lovagol egy hordó tetején, kétoldalt egy-egy pástétomos fazék lóg kengyelként, fején furcsa tárgy látható, kezében nyársat tart. A hordót jelmezes alak tolja, válláról kolbászok lógnak, a fején tölcsér. A díszkíséret tagjai is jelmezt viselnek, kezükben pedig többé-kevésbé rögtönzött hangszereket tartanak. Mai napig is él a szokás, hogy egy gyerek két darab bot végére tűzött szalmába burkolt gyertyával a kezében vonul a körmenetben. Jobboldalt látható a Böjt alakja. A fején lévő méhkas a böjti napokon fogyasztott mézre utal, kezében lapátot tart két heringgel. Templomi széken ül egy kicsi kocsi tetején, amelyet egy szerzetes és egy apáca vontat.” A kérdésem csupán az, hogy miért kell ezt harcként feltüntetni, vagy harcnak nevezni. A téli lustálkodás után, a télvégi tavaszt váró dínom-dánom ellen hirdetett háborút a kicsit anorexiás kinézetű Böjt?

Visszatérve a böjti időhöz, „a Húsvét a keresztény világ legnagyobb ünnepe, Jézus kereszthalálának és feltámadásának emlékére – olvasom az világhálón egyházi tájékoztatót - a zsidó vallásban Pészákhor - jelentése elkerülni, kikerülni - ünneplik az egyiptomi rabságból való szabadulást. Magyarul a kovásztalan kenyér, a macesz ünnepének is nevezik, mert a fáraó annyi időt sem hagyott a zsidóknak az Egyiptomból való távozásra, ameddig a kenyereket megkeleszthették volna, ezért a vízből és lisztből gyúrt kelesztés nélküli maceszt, pászkát ették. Eredetileg a két ünnep időben egybeesett, majd 325-ben a niceai zsinat a keresztény húsvétot a tavaszi napéjegyenlőséget - március 21.-követő első holdtölte utáni vasárnapra tette. Mivel ez az időpont évről-évre változó, a húsvét úgynevezett mozgó ünnep lett. Az ünnepet megelőző 40 nap a nagyböjt, Jézus 40 napos pusztai böjtjének emlékére, a felkészülés, a lelki és testi megtisztulás ideje.”

Feltételezem ezt mindannyian ismertük, tudtuk, lapozunk hát még hátrébb a történelmi lapokon. A negyvenes szám sokszor ismétlődik a különböző szent Kronológiákban, így a Bibliában is.

Negyven napig tartott a vízözön, negyven évig vándorolt a pusztában a zsidó nép, Mózes negyven napig tartózkodott a Sínai-hegyen és Jónás próféta is negyven napos böjtöt hirdetett Ninivében. A böjt előírása is nagy múltra tekinthet vissza s szinte valamennyi vallás menetrendjében fellelhető. Mai szóhasználatlalt természeti népeknek nevezzük a fehér ember civilizációs világától távol élő közösségeket, akik ugyancsak böjtölnek és azt a maguk módján, hagyományörző módon gyakorolják. Ósidők óta. Ezért nem szívesen fogadom el az „önkorlátozás szabadsága” vallási előírásának – ha úgy tetszik lelki életre ható – meghatározását, mert számomra kicsit felidézi a vétkeztem s megkorbácsolom érte magam büntetésül, gondolkodás teóriáját. A böjt az életünk szerves része. Ebben a négy évszakos égövben a tavaszi méregtelenítés gyakorlata lehetne rá a példa, de égövtől függetlenül alkalmazza ezt az egészséget fenntartó egyszerű gyógymódot az élők világa. Felénk még a téli álmodó mackók is méregtelenítenek tavasszal, amikor felébredve sok medvehagymát fogyasztanak. És ezt tette a télen kevesebb fizikai munkát végző – eltunyult – ember is. Tavaszi télkergető rituáléja részeként

méregtelenítő böjtöt tartott és elfogyasztotta a téli (disznóvágásból maradt) hústartalékait. Ez lehetett hát a mai torkos csütörtök jogelődje – keresztény vallás szabályai szerint a hamvazó szerda előtti hét csütörtöke. A böjti időszakot megelőző maradék morzsabál. A Magyar Néprajzi lexikon szerint ugyan a hamvazó szerda utáni csütörtököt nevezték csonkacsütörtöknek. „Mindenütt arra törekedtek, hogy az ételeket hamvazószerdáig elfogyassák, mert akkor kezdődik a böjt. A szlavóniai Kórógyon mondják: „Inkább a has fakaggyon, mincse az a kicsi étel megmaraggyon” (Penavin 1988: 35). Hamvazószerdán, más néven szárazszerdán, vagy böjtfogadoszerdán a Szerémségben már csak krumplilevest és bodagot (lepényféle) készítettek. A hamvazószerda utáni napot csonkacsütörtökként említik, mert ilyenkor lehetett elfogyasztani a farsangi ételek maradványait. Hamvazószerdától húsvétvasárnapig (kivéve csonkacsütörtököt) a katolikusok sokféle nem ettek húst és zsíros ételeket.”

Az interneten olvasható Katolikus Lexikon is így határozza meg a torkos csütörtököt. „A hamvazószerda és nagyböjt első vasárnapja közötti pár nap a húshagyóhétfő v. csonkahétfő, Sümegen semmihétfő. A csütörtök csonkacsütörtök, Székelyföldön kövecscsütörtök, zabálócsütörtök, torkoscsütörtök, tobzódócsütörtök, Kolozsvárott böjtfőcsütörtök, Székesfehérvárott torkoscsütörtök, Kethelyen kiscsütörtök. Ilyenkor még megették v. a szegényeknek adták a farsangi ételmaradékot, hogy kárba ne vesszen.” Így lett a böjt elő húsmaradék fogyasztásából üzleti fogás, pontosabban vendégtoborzó fogás az éttermi asztalon. A hazai tájakon idestova tíz éve. No de akkor hogyan jön ki a negyven napos böjt? Ha kicsit jobban visszatekintünk az időben és felütjük Dugonics András 1820-ban megjelent MAGYAR PÉLDA BESZÉDEKÉS JELES MONDÁSOK című könyvét

(ÖSZVESZEDTE, ÉS MEG VILÁGOSÍTOTTA DUGONICS ANDRÁS KIRÁLYI OKTATÓ) abban pedig ezt olvashatjuk: »Kinek sok zabálócsütörtökje, annak sok hamvazószerdája és böjtje lesz«. Ezt a jeles mondást idézi Vinkó József szakácsmúsort vezető is „Miért iszonyat nagy átverés a Torkos Csütörtök?” című cikkében miszerint „Vagyis a torkos csütörtök hamvazószerda előtt volt. Nem utána. De hát nem is lehetett, hiszen a

hagyomány szerint a maradék húskéteket húshagyó kedden kellett elfogyasztani (ekkor csapott össze Farsang és Böjt), a zsíros edényeket pedig alaposan elmosták, és húsvétig elő se vették, nehogy zsír- vagy húsmaradék kerülhessen a böjti ételekbe. Szerdán aztán (vezeklésképpen) hamut szórtunk a fejünkre – innen a hamvazószerda elnevezés. Már az ötlet is abszurd: kedden abba hagyjuk a húsevést, majd a nagyböjt második napján, csütörtökön újfent zabálni kezdünk” Arról nem is beszélve, hogy akkor a negyvennapos nagyböjt csupán harminckilencre csökken – tenném hozzá. Valakik valahol – akár a Katolikus Lexikont szerkesztők is – nem tudnak számolni, mert úgy tűnik idővel győzött az üzlet. Így már értem a harcot is, csak Pieter Brueghel nyilván nem erre gondolt. A kérdés megnyugtató eldöntése érdekében meg is kérdeztem hát a Váci Egyházmegye vezetőjét dr. Beer Miklós püspök urat, igazítson el erről, a már egy évtizede kialakult torkos csütörtök böjttörő gyakorlatának napjainkra térhódító érvényességéről. Leszögezte, hogy a Nagyböjt – lexikon ide, vagy oda – negyven nap, amelyet nem oldoz föl hamvazószerda után következő csütörtök sem. A vendéglátóipar üzleti érdekeit szolgáló beetető torkos csütörtököt pedig a farsangi időszak utolsó csütörtöki napján kellene megtartani. Majd hozzáfűzte, hogy „az igazi problémát az okozza, hogy miféle önellentmondó gondolkodás az, mely szerint „még most jól beeszünk, mert holnaptól (jövő héttől) már nem szabad”? Függetlenül attól, hogy ez csütörtök, vagy „húshagyó kedd”. Ha keresztényként gondolkodom, még „ma” megkezdem a hitem szerinti életet: a fegyelmezett, másokra tekintettel lévő, szolidáris életvitelt. Egyébként az egész „hagyomány” sántít. Ha katolikus hagyomány, akkor Hamvazószerda után már nincs „böjt-elő idő” vagyis „még egy kis tobzódás”. Ha protestáns hagyományt követve csak nagyböjt első vasárnapján kezdődik a Nagyböjt, akkor miért nem péntek, vagy szombat a „torkos”? Vagyis igaza van P. Brueghelnek, hogy a pogány élveteg világ és a szeretetből fakadó önfegyelmező világ harcban áll” – fejezte be eligazítását Beer Miklós püspök úr. Most már csak annyit illene megtenni, hogy a saját kultúrkörünk kialakult és hagyománnyá fogadott szokásait eszerint tartsuk tiszteletben a naptárban is.

Isten amikor a világ teremtésekor teremtő gondolatában kigondolt engem, már akkor, tiszta szeretetből megteremtette a keresztjeimet. És Ő a keresztjeimmel együtt szeret. Ideje hogy megszeressem, én is a keresztjeimet.

(Egy öregdiák)

MERZA JÓZSEF

ÉVA...

Megengedte, hogy így szólítsam, titokban örült is neki. Igazi nő volt, aki mesterien rejtegeti évei számát. Figyelmeztettem, hogy a Biblia szerint a magas életkor Isten ajándéka, ami a szüleit tisztelő embernek jár, ezért inkább büszkélkedni kell vele, nem eltitkolni. Nem volt hatással rá. Nekem természetes volt ez a stílus, hiszen nagyjából egykorú volt legidősebb nővéremmel, így gond nélkül tudtam társalogni vele. Hozzárult ehhez az a bő fél évszázadnyi ismeretség, amely 1952. januárjában vette kezdetét a Semmelweis-utcai örmény kápolnában. Ő diszkrét szervezője volt annak a titokban megtartott országos lelkigyakorlatnak, amelyen Naszályi Emil elmélkedett, Rónay György, Bulányi György előadott és Endrey Mihály misézett. Igaz, hogy utána több mint 10 évig nem láttam őt, de tudtam róla. 1965 táján találkoztunk ismét egy György napon, talán hármásban, hiszen abban az időben nem volt kedvünk túl sokan összejönni egy lakásban. Pár év múlva, felbátorodásunk korában, megsűrűsödtek találkozásaink, s a szaporodó feladatok egyre szorosabb munkakapcsolatba hoztak egymással.

Jelenben élő barátaink számára mindnyájan a múlt homályából lépünk elő. Egy adott pillanatban feltűnünk az ismeretség látóhatárán és az idő közelít, megismertet minket egymással. A mai fiatalságnak ő volt az az alacsony, kissé hajlott, ősz nővér, aki táskájával kezében fáradhatatlanul rótt a pesti utcákat, ott volt baráti találkozókon, közösségi szentmiséken, nyári táborokon, akihez mindenki odafordulhatott, akit mindenki érdekelt, aki lehetősége szerint mindenkinek segített. Ő is volt azonban fiatal, jó házból való úrilány, budai polgár, magántanuló, tehetséges kislány a zongoránál, aki sohasem feledte első kerületi gyökereit. Aki mégis egy kicsit szomorú volt, ha gyermekkoráról beszélt. Jó neked - mondta - mert olyan sok szépet tudsz elmondani, leírni diákkorodról, nekem hiányzik ez. Igazságos volt-e szüleihez, vagy sem, nem tudom, mindketten betartottuk a diszkréció szabályait. Abban a korban, amikor az ember maga is szülővé válik, jól tudja, hogy gyermekei - joggal vagy anélkül - sok mindent számonkérhetnek tőle. A konszolidált családi életet biztosítani akaró apa munkacentrikusságától kezdve a sors kikezdéseitől fáradt anya narkotikumhoz fordulásáig. Nekem is voltak történeteim, valamit én is elmondtam a gondjaimról, de talán könnyebben értelmeztem a múltat és sokat számít az adott személyiségtípus is.

Eljött a választás ideje. Éva nem volt érzéketlen a másik nem iránt, azonban a rá jellemző józansággal mérte fel helyzetét, s lett a szociális missziótársulat margitligeti házának boldog novíciája. Neki kellene elmondania,

hogyan járkált a kertben, imádkozott emeleti szobájában, hogyan készült fel a rászorulók segítésére. De hogy élete szép napjait töltötte ott, az biztos, mert ha évente kétszer-háromszor beszámoltam neki arról, hogy arra járva láttam a romos vagy felújítás előtt álló házat, akkor megélnékült és kérdezett és mesélt. Az ember nem szokott vonzódni boldogtalansága színhelyeihez. Ebből a házból indult el egy fegyelmezett, fáradhatatlan életre. Kisportolt apáca volt rendi ruha nélkül is, aki mindvégig hűséges maradt örökfogadalmához. Lehet, hogy ez a szó nem hangzik jól manapság, de ő vállalta, vallotta, erőt kapott tőle. A fogadalom ugyanis nem szolgálalkúságot jelentett neki, hanem szigorú életrendet, munkát, ismételt döntéseket a keskenyebb utak irányában.

A tényfeltáró emlékezések sokat előhozhatnak a homályban, névtelenségben megvalósított teljesítményéből. Meg lehet becsülni, hány millió betűt ütött le táskairógépén a Bokor ismert irodalmának előállítására, de nincs statisztika arról, hány leütést produkált barátai számára különféle kutyafülek és jegyzetek tisztába tévése által. Hányszor próbáltam rávenni arra, hogy tisztességes honoráriumért gépeljen le nekem valamit, és kezdjen a pénzzel, amit akar. Ilyenkor átható pillantást vetett rám, hiszen tudnom kellett volna, hogy nem lehet előhozakodni ilyen ötletekkel. Kínomban magam gépeltem le a szövegemet, mert én is voltam olyan öntudatos, hogy ingyen munkát nem rendelek meg. Kínomban, mondom, mert bárki kipróbálhatja, mit jelent legépelni egy 58x60 -as tükröt, tíz egyszerre befűzött papírra úgy, hogy az utolsó példány is olvasható legyen még a nem túl jó szemnek is. Két oldal után már fáj a hátam, valószínűleg a rossz tartásom miatt. Hogy ő hogyan érezte magát 2-300 oldal után az évvégi hajrá idején, nem tudom, nem nyilatkozott. Arra viszont emlékszem, hogy egyszer, a karácsonyi füzetek elkészülte után, valami okból, este fél kilenckor kerestem fel Breznó-közi albérletében. Nem ő nyitott ajtót, így majdnem váratlanul léptem be a szobájába. Éva a szoba közepén állt, kezében egy nagy kalapáccsal. Én hulla voltam, ő tetterősen mért csapásokat az összerakott papírlapokra, hogy füzeté alakíthassa őket. Saját karácsonyi ajándékként, saját közösségei részére. Ma is élesen látom az akkori jelenetet.

A molekuláris biológia korszakában új dolgokat figyelünk és értünk meg. Az erős igénybevételt jelentő évek során nem mindig néztük meg alaposabban a mellettünk dolgozó barátot. Nem vettük észre azokat az apró réseket, amelyeken át bepillantva világosabbá, értékelhetőbbé, magyarázhatóbbá vált volna a másik személyisége, cselekedetei. Éva megértéséhez is csak az utóbbi néhány évben jutottam közelebb, amikor megtudtam, hogy ez a polgárlány milyen jó elődöket mondhatott magának. Nagypapja a hazai erdészeti kutatás megteremtője, nemzetközi hírvű tudós, főiskolai tanár, neves szakíró volt. Nevét a mátrafüredi erdészeti és vadgazdálkodási szakiskola homlokzatán olvashatjuk,

a parkban áll az emlékműve, Lillafüred mellett, Felsőháromban pedig táblával megjelölt szülőháza. Nagypapja anyai nagybátyját, Hermann Ottót, nem kell bemutatni a hazai természettudósokat valamelyest is ismerő embernek. E leány tehát tudósok szellemi örökségét mondhatta magának, olyanokét, akik életüket szentelték szakterületük művelésének. Minden genetikus alapja meglett volna ahhoz, hogy mutatós világi karriert fusson be. A karrier, persze meglett, csak nem látványos módon. Ha az utókor példaképek után fog keresgélni, akkor kiáshatja majd az ő életét is a történelem díszletei közül. Valójában nem jó a díszlet szó, mert ami itt végbement az ő életében, az minden volt, csak nem díszlet. Ne törődjünk azonban a múlt csepülésével, inkább arra figyeljünk, hogy egy kivételesen célratörő egyéniség fontos feladatot talált az irgalom gyakorlásában, majd hamarosan a közösségépítésben, és ezt hallatlan intenzitással művelni kezdte. Azon a helyen, ahol szükség volt a munkásra. Nem volt finnyás. Lehet, hogy úrinőnek született, de élete végéig szolgált. Ebben a keményen dolgozó szolgál-szerepben egyesíteni tudta ősei örökségét a kor feladatai által megkívánt kvalitásokkal. Tudott szerény lenni, mint a fényes Karácsony ünnepe mellett meghúzódó, általában elfelejtett Éva-nap.

Jó ítélőerővel, izléssel tudott különbséget tenni eszmék és próféták között. Igen, érteni és megkülönböztetni eszméket, tanításokat, hiteket és embereket - ez volt elmúlt századunk nem kis feladata. Embert megpróbáló munka volt eljutni a hagyományosan csiszolt teológiai tételektől - amelyek alapján egy mai pápát eretneknek is lehetne mondani - korunk letisztult, a főparancsra épülő egyetemes nézőpontjáiig. Jó irányba menni, de nem túl gyorsan rohanni, a gondolkodás dicséretes erénye lett. Éva társunk volt ebben a gondolkodásban. El tudott szakadni a szűklátókörűségtől, az engedelmes gondolatlanság oltalmát ígérő nyugalmától, vállalta élete végéig a bizonyosság és bizonytalanság kettősségét. Nem volt könnyű megválni a szép mítoszoktól, hiszen nemzedékünk ezek gyermekkori, kitörölhetetlen imprintingjével vágott neki a kemény éveknél. Nagyon fáj meg szabadulni tőlük, még ha a lelkiismeret hangja mondta is, hogy így kell történnie. Hányszor nézett rám, értően és mégis szomorúan, amikor egy-egy újabb művemet olvasta! „A régi írásaidat szeretem, a maiakat csak értem” - mondta, s tudom, hogy ilyenkor az egykori „Annavölgyi emlék”-re gondolt. Szavait komolyan kellett venni, mert a tíz ujjában volt az egész Bokor-irodalom, s tudott minden, figyelmet érdemlő közleményről. „Olvastad?” - kérdezte egy új Mérleg-cikkről, s elég gyakran kellett azt mondanom: „még nem”. Szerette a célt mutató, határozott írásokat, de kedves volt neki Gyököcssy gyógyító lélektana, Vanier gondoskodó szeretete. Ne felejtjük el, szociális nővérnek indult, s mindig voltak az életében egészségileg, anyagilag hátrányos helyzetű emberek. Gondja volt rájuk, támogatta őket, közbenjárta

értük. Megbeszélte velünk a helyzetüket, hogy helyesebben dönthessen bonyolult esetekben. Azok közé tartozott, akiknek életeleme a másokról gondoskodás.

A propos, szociális nővér. Eddigi emberéletem útjának pontosan a felén Mme Gibory Rousselet utcai konyhájában ültem. Az idős nő egyszerű ebédet készített kettőnknek. Ő sem volt sokkal korosabb, mint az akkori Éva, s bár a Saint-Jean-de-Luz-i tengerészek ivadékaként - a tengerészek sajátos közösséget alkotnak a francia társadalomban - más karakterű volt, mint egy első kerületi pesti nő, de teljesen egy volt vele a másokkal törődésben. Jeanne az „Assistance sociale”-nak dolgozott világi keretben, jezsuita szellemiséggel. Érdekelte a szemléletmódja, ezért megkérdeztem tőle, hogyan tud egy nő, család nélkül, kiegyensúlyozottan élni a nagyváros forgatagában. Válasza nagyon érett volt: „Harmonikusan lehet élni a nemiségről lemondva is, de sokszor hiányzik az a másik látásmód, amivel egy férfi nézi ugyanazt a helyzetet. A tanácsra lehet szükség, amivel a másik nem megítéli a dolgokat.” Éva ugyanígy lehetett, s tudatosan formálta az életét. Volt lelki vezetője, hiszen ez hozzátartozott a Bokor szellemiségéhez, de ha szükségét érezte, támaszkodott bokorbéli családos vagy nem családos férfiak véleményére is. Ezekben a beszélgetésekben saját közösségeinek személyes problémáitól kezdve, teológiai kérdéseken át akár anyagi gondjaiig minden szóba került. Egészen biztos, hogy tudatosan ápolt közösségi kapcsolatai fontos megtartó erőt jelentettek neki, amikor az anyaház oltalmától megfosztva, de a női szerzetesrendek tagjaira általában leselkedő komplexusoktól védve, a profán világban kellett élnie. Nem lett cserépbe ültetett virág, övé volt az egész mező.

A profán világot mondtam és nem hangsúlyoztam a politikai viharok kemény megpróbáltatásait. Két oka van. Az egyik az, hogy a hozzá hasonló alkatú emberek jobban viselik az ellenáramokat, mint az állóvizet. A pontosan látott cél és a feltétlen odaadottság akkor is megóvja az elkötelezett embert, ha egyébként reszket a félelemtől, és nagyot nyel, amikor azt hazudja, hogy az írógépét bedobta a Dunába. A börtönben ülő ember tudja, hogy igaz dolgot művel és azt is tudja, hogy imádkoznak érte, akár kívül akár belül. Új helyzetben ismeri fel az eszmének odaadottság erényét, mert látja, hogy a lelkiismeretnek engedelmesség más gondolkodású embereknek is tulajdona, s Demény Verában vagy Rajkné Földi Júliában ilyen nőket láthatott. Tegyük hozzá, hogy az irgalom gyakorlását nem korlátozzák a rácsok, tétlenségre semmi ok.

Innen ered a másik szempont. A cselekvő ember legfeljebb munkálkodása színtereiben lát különbségeket, de abban nem, hogy mindig tenni kell a teendőit. Éva protagonista volt, rendkívül célratörő. Tudta feledni a múltat, mert előtte volt a jövő, s nem kívánta a kiengesztelhetetlen, a bocsánatot követelő mártír szerepét játszani. A történelem igazságosztó ítéletét másra bízta, neki dolga volt Csepel-szigeti barátnői

között. Szatyrával megjelent Budapest minden kerületében, Vácon, Móron, Debrecenben, Bányán, Nőtincsen, Nagyoroszipan, Pécelen és Jászberényben - félek, ki fog rám megharagudni azok közül, akiket kihagytam. Naptári bejegyzései túléltek őt, ott sorakoznak azok nevei, akiket már nem fog feltelefonálni.

Örökmozgó volt, gyakran fegyelmezetlenül közlekedett. Szemrehányásaim ellenére rendszeresen átbukdácsolt a soroksári HÉV sínein a Grassalkovics-utcánál. Csak később és vonakodva ismerte be, ha valahol elesett. Egy éve még tízméterenkint álltunk meg kifulladásig az utcán, de ott akart lenni egy neki kedves társa rekviemén.

Szervező tehetség volt. Pontokba foglalt minden részletet, minden időpontot, mozgósította a szereplőket. Sokszor tette ezt életében sikerrel. Egyben volt sikertelen: nem volt un. tápláló közössége. Hogyan lehetséges ez - kérdezheti valaki. Maradjunk abban, hogy ami van, az lehetséges is, és ha az igaz történetírás érdekében megállapítjuk ezt, akkor vegyük figyelembe, hogy kilencven év alatt, háborúk és forradalmak és börtönök és újrakezdések során létrejöhetnek olyan kivételek, amelyek erősítik a tudott szabályt. A jézusi közösségépítés nem gépies, falanszterszerű valami, nem lehet akárkit, akármikor, bármilyen körülmények között, akárhová beépíteni. Éva erős, határozott ember volt, ismerte erényeit. Időnkint túlbuzgó volt, ilyenkor keresztbe kellett tenni neki. Tudta, hogy elfogadjuk úgy, amint van, de ha kell, ellene mondunk törekvéseinek. Hosszú évek során szerette volna alapközösséggé alakítani imádkozó-elmélkedő közösségünket. Itt vallom be nyilvánosan, hogy tudatosan ellene dolgoztam, nehogy eltérjünk építkezésünk alapelveitől. Valószínűleg ő is tudta, mit művelek, valószínűleg sokszor sóhajtozott, amikor látta, hogy nem engedem, hogy átlépjünk bizonyos határokat, de realista volt, mint mindig, napirendre tudott térni a lehetőségek meg nem valósulása felett. Igyekezett, s ha nem sikerült valami, megpróbálta újrakezdeni. Azt is el tudta végezni magában, hogy megbocsássuk kis zsarnokságait.

Eadem mutata resurgo - íratta sírkövére a szállóigét Jacob Bernoulli. Amikor Éva életén gondolkodom, azt keresem, hogy mi volt benne az az örök azonosság, ami újból és újból megmutatkozott. Igen, azt reméljük, hogy egy más életben, önmagunkhoz hűen s mégis másként folytatjuk azt, amit elkezdünk. Híveid élete nem szűnik meg, csak átalakul - énekeljük a gyászmise ünnepi énekében. Jó, de mielőtt sor kerülhetne erre, még sokszor vagyunk, másként, ugyanazok. Ebben az újra és újra felbukkanó azonosságban mutatkozik meg fiatalságunk, azokban a tulajdonságainkban, amelyeken - úgy látszik - nem fog az idő. Sokat lehetne beszélni a kitartó munkában, a kapcsolatépítésben, az imádságban, a tanulásban megvalósuló azonosságáról, mégis, hadd mondjam azt, hogy Éva fiatal maradt abban is, hogy megőrizte humorérzékét. A Vácra futó autót gyakorta szétvetni látszott az a hatalmas jókedv, viccgyártás,

amelynek részese és - természetesen - időnkint céltáblája volt. Ebben a légkörben nevetve tudta fogadni vagy visszautasítani ifjabb barátnői helyretevéseit is, mert érezte szeretetüket. Gyerekesen kíváncsiskodott, csipkelődött, mindnyájunk élvezetére. Tudta, hogy időnkint borsot tört az orrunk alá, amit megfelelően viszonztunk is, de hát az életnek attól van íze, hogy ezt tesszük. A bors nem táplálék, rajta megélni nem lehet, de a jó konyhában megvan a megfelelő helye.

Ha szerencsénk van, írásművünk egyszer csak önálló életre kel, s már maga írja önmagát. Lám, rábukkantunk a kíváncsiságra, s ezzel egy igen általános, mély emberi vonásra, amely Évának is sajátja volt. A kíváncsiság vezet, amikor meg akarjuk ismerni, be akarjuk fogadni világunkat. Megismerni mindent az ételleltől az élőkig, az erdők fáitól barátaink társaságáig. Bepillantani abba a fizikán túli világba, amit vallási gondolkodók tárnak elénk. Éva látását és feleletét őrzik gondosan és folyamatosan írt feljegyzései, lelki naplói, teológiai jegyzetei. Anyagba öltözött állandóság, anyagba épült lelkeség. Sajátos, rá jellemző görcsös betűk jelsorozata, benne a napok története, egy lélek reflexiói, vágyai, sóhajtásai, imába foglalt kérései.

Nehéz életrajzot írni, nehéz elhajózni a puritán tárgyilagosság és a bizalmaskodó jólétesültség szikláinak között. Ráadásul az emlékező is kiteszi magát mind a tévedésnek, mind a lelepleződésnek, hiszen az írás róla is beszél. Az emlékezés interaktív, élő kapcsolat két személy között, mégha az egyiket nem is látjuk. Vajon kiről írok, ki jelenik meg láthatóan a láthatatlanból? Milyen kép takarja eltávozott barátom alakját? Ki az a személy, aki formát - esetleg más formát ölt - miközben térben és időben távozik? Mivel magyarázom, hogy amikor Éváról beszélek, akkor nem egy idős nővér jelenik meg előttem, pedig megjelenhetne az is, amint utolsó találkozásunk estéjén ül a beázott szobáját helyettesítő ideiglenes lakhelyén, vagy nehezen járva igyekszik előttem, hogy megmutassa az anyaház kápolnáját. Nemcsak sajátmagában változott meg az élete, hanem számomra is új emberré vált? Mi mozog a lelkem mélyén, hogy amikor róla írok, nem korábbi fényképeit nézem, hanem a fiatal de Beauvoir-ét, amint szorgalmasan ír a térdére fektetett füzetbe? Mi ez, honnan az egész? Tényleg elragadott az írás lendülete, vagy van egy titokzatos összefüggés személyek között? Jobban kifejezem Éva lényét, ha egy másik, ugyanolyan öntudatos - mert nagy egyéniségek mellett is önállóan maradt - fiatal értelmiségi nővel hasonlítom össze? Jobban kitűnik így, hogy egyszer minden fiatal lány útnak indul, hogy eszméljen életre, világra, Istenre és megkezdje a válaszadást a létezés kérdéseire. Így vagy úgy, sorokat írva jegyzetfüzetekbe, hogy majd Isten elbírálja a döntései sorából kinőtt személyiségét. Éva életútja tanusítja, hogy merre döntött, milyen küzdelmek között írta újra, napról-napra, az életét, gondolati és cselekvésszerű hűségben önmagához. Az égből nézve nincs különbség a titokzatossággal, a tükör vagy a

barlangfal homályában megjelenő valóságképpel küzdő emberek között. Mindegyik egyformán nagyszerű, a laikus és a fogadalmas nővér, a maga bátorságában és lankadatlan munkájában. Az országhatárok nem lényeges különbségek.

Kapukat tartunk nyitva és kapukat tartunk zárva. Lelki életünk lélektani élet is, mindenki tudja. Valameddig megközelíthetjük egymást, s valahol meg kell állnunk, mert azon túl egy érzékeny világ következik, ahova nincs jogunk bekíváncsiskodni. Egy nyitott kapun át zene szűrődik ki. Éva világához hozzátartozott a zene. Aktív műveléséről fiatalon lemondott, de belső életében mindig szüksége volt rá. Sokan nem tudták, mert ha hosszú éveken át egyetlen fontos ügyre összpontosítunk, észrevétlen maradhatnak érdeklődésünk, képességeink egyéb irányai. Éva nem volt közismert hangversenylátogató, egyre kevésbé tehetne volna meg, de szüksége volt a zenére, hogy harmóniában élhesse napjait. A Bartók rádió volt hűséges társa, s egyben oltalmazója a napi híradások értéktelenségeivel szemben. Kereste a műzsák társaságát, hogy ne kelljen hallgatnia a hatalmi harcok mindennapos fegyvercsörgését. Az erőszak csatái mégcsak nem is változnak, mindig ugyanazok.

Szeretném, ha szeretnének. Valahol egy kapu mögött, rejtve, nagyon vágyott a szeretetre. Munkája alapján minden joga megvolt arra, hogy várhassa a százannyit, ha már méricskélgni kezdjük a dolgokat. Valamit vissza is adtunk neki. Nem tudom, hogyan alakult a saját mérlegem. Gondjaim vannak, mégha magyarázni is tudom a bizonyítványomat. Való igaz, hogy csak idő multával vesszük észre nyersességünket, közömbösségünket, nagyvonalúságunkat, amit jó lett volna megspórolni, mert nem tudjuk, mikor okoz fájdalmat időhiányunk, elfoglaltságaink, okos helyzetmegítélésünk. Sajnos, az ember hajlamos arra, hogy az utólagos részvét virágaival leplezze a kellő időben meg nem adott szeretetét. Tudjuk, hogy a józan, bölcsnek tűnő szeretetnél többet ér egy nem indokolt, spontán cselekedet. Az a fajta szeretet, amit meg sem érdemeltünk, amiért nem tettünk semmit, amely olyan, mint a Nap sugara, szüleink gondoskodása, érdemtelen önmagunkért, szeretetük bőségéből. Talán ezért is emlékezett oly szívesen az utolsó évek mátrafüredi óráira, a tanári kar szeretetére, az őt kísérő Pádár Sándorral folytatott beszélgetéseire, a nagyapja emlékére rendezett vándorlás szervezőinek neki dedikált füzetére. Tudatosan készült elmenetelére. Rendezte papírjait, összerakta füzetait, elajándékozta könyveit. Egy hónap múlva nem élt. Nem félt a haláltól, de szerette volna elkerülni a légszomj gyötrelmeit. Nagyon megérthető. Szétszórt poraival még új barátokat teremtett abban a kis csapatban, amely elgondolkodva indult haza a zebegényi Duna-partról a decemberi, szürke, komoly alkonyatban. Vajon átfutott-e rajta egy titokzatos sejtés, amikor utoljára zárta el a Bartók rádió zenéjét?

2004. március 18.

BÓTA TIBOR

HOZZÁSZÓLÁS

KORPONAI ERZSÉBET: „RENITENS
GONDOLATOK A FŐPARANCSRÓL.” C.
ÍRÁSÁHOZ (FEBR. MÁRC. KOINÓNIA)

Nagyon igazad van Zsóka: „Az ön-tudatos ember kezelhetetlen, irányíthatatlan, megfélemlíthetetlen”. Az ilyen szuverén emberek együttélését csak a főparancs képes szabályozni. A szuverén ember az ő Istenét vizsontszeretni akarja, nem pedig tisztelni és imádni. Vele egyé akar válni. (Számomra az autonóm kifejezés szimpatikusabb, de hát ízlesek és pofonok...)

Hamvas szerint „Az ember csak önmagával egyesül teljesen szabadon, csak önmagának szolgáltatja ki magát teljesen, mert csak önmagától nem fél. Csak annak adja magát az ember teljesen, akitől nem fél, ezért annak, aki onnan túlról jön, az embernek magának kell lennie. Minden egyéb odaadás részleges” (A babérligetkönyv, Hexakümion Esszékötetéből: „Fák” c. esszé.) Az ember személyes kapcsolatot csak az ő Istenével tud kialakítani. Csak a személyesen megszólítható Istenét tudja szenvedélyesen szeretni. Ennek átélése jelöli ki az ember számára az ő személyes útját, amelyet neki kell végigjárnia (nagyon helyesen mondod: nem magányosan, de) egyedül. Más helyette az ő útján egyetlen lépést sem tehet.

Nagyon plasztikusan szemlélteted Zsóka az úton járás érzéseit, a kételyeket, az „elég” volt, „hagyj békén”, nincs visszaút gondolatokat, és egyéb érzéseket. Öszinteséged nagy segítség lehet mások számára is.

Az ember – miután mindentől elege van – kiüresíti önmagát, és benne egy új keletkezik. Ebbe az újba költözik be az ő Istene, de csak annyi helyet foglal ott el, amennyit átenged az ember neki, és csak annyira fog hatni, amennyi hatóteret enged az ember neki. Az ő Istene az egyedüli, aki nem akarja őt meghatározni, jó tanácsokkal ellátni, megoldani az életét, csupán segítségre készen áll. Az átengedés nem egy passzivitás (saját akaratomról való lemondás), nagyon is aktív magatartás. Aki szenvedélyesen szeret valakit, az teljes figyelmével keresi a másik kívánságát, óhaját, akaratát. Ez az aktív figyelem, a másik akaratának kifürkészése, maga az átengedni akarás, ami felszabadítja az ő istenének hatásterét. Az aktív figyelem az első találkozással kezdődik, és folyamatosan meg kell, hogy maradjon. Ha a vizsontszeretés szenvedélye csökken, ha az ember nem figyel már úgy az ő Istenére (ébersége csökken), a korábbi új helyére visszatérhetnek azok, amiket kiszórt onnan.

„Mire is kell egy női lény?” Teszed fel írásodban a költői kérdést. Aligha megkérdőjelezhető mondandód igazságtartalma. Egy - a köztudatban normálisnak gondolt – felfogást, magatartásformát ostromol. Tetszik, és számomra hitelesíti mondandódat a szavaidból kiérződő

jogos felháborodás. Az embert csak az hozza ki a sodrából, ami fontos számára. Erről jut eszembe Jézus asztalborogatása a templomban. Mennyire próbáljuk mentegezni az ő erőszakmentességét (nem ütött emberre...) Pedig a lényeg az, hogy nem tudott szelíd maradni! Nem maga miatt vesztette el szelídségét, hanem Apukája miatt, akit rajongással szeretett. [Az általánosítás szerintem (a férfi nő viszonylatában) nem szerencsés. Hisz a te mintád Jézus, maga is férfi volt! Remélem, hogy nem „szabályt erősítő kivétel” volt csupán.]

A te „bolond” stílusod nekem most nagyon bejött! (Annak ellenére, hogy a stílusunk nem éppen egyező.) Hogy miért? Mert valami nagyon közösre találtam benne. Az érzelmek fontosságáról írtam az e havi Koinóniában. Az átélés nélkül mondott szavak soha nem személyesek! A szenvedélyes szeretetről pedig csak szenvedélyesen lehet beszélni. (Nyilván Te is csak a közfelfogás szerint gondold „bolondnak” stílusodat, egyébként a szíved legmélyéről indulónak érzed gondolataidat, és szenvedélyes stílusodat is.)

Valóban a helyes önszeretetnél nincsen fontosabb. Nagyszerűek Chaplin gondolatai az önszeretetről. Amíg egy kis rész is marad, amit nem tudok elfogadni önmagamban, hogyan is szerethetném önmagamot, és alkotómat, aki pont ilyenre alkotott? A másikat pedig csak akkor tudom szeretni egyáltalán, ha számomra létezik.

A 70-es évek vége felé, az általunk vezetett fiatal (tizenéves) közösségben feltettem az alábbi kérdést: „Van-e fontosabb kérdés Istennel kapcsolatban, - egy istenhívó számára -, mit az, hogy isten létezik-e, vagy sem? Ment a találgatás, hogy milyen, mi a lényege, stb. És még fontosabb? - kérdeztem. Már majdnem nekem estek, mikor megmondtam, hogy mire gondolok. Hát az a legfontosabb kérdés, hogy hat-e rám Isten? Mert ha nem hat rám, számomra nem létezik. Az én Istenem nincs.

2015. március

††††††††

*Nincs már tér, sem idő...
Nappalba tűnik az éjszaka.
Az Élet szőzött a halál felett,
Éz a megnyugvás hajnala.*

(Simon András: Életed üzenet)

MÁRCZI IMRE

“ARCOD VERITÉKÉVEL...”

Az istenek ma nem járnak közöttünk: képeiket nem kevés munkával az égre kell festeni, és mellesleg egyre vastosabb cölöpökkel kell aládúcolni, hogy az egész ránk ne rogyjon. Amihez, ugye, ismét csak energia szükséges.

A nehezen kitalált, de látványos és ugyanakkor hálás, címként használható bibliai idézet után látszólag egyszerű dolga van az embernek: A mitikus erejű bibliai paradigmával párhuzamba kell állítani a korlátlan fejlődés európai modelljét – egy másik mítoszt –, és máris rakásra adódnak a látványos, nagy horderejű következtetések. Az ókori szerző még az átvezetés ötletét is megadta, bölcs előrelátással beiktatva a bűnbeesés bájosan naiv történetét.

Tehát kezdetben vala a Teremtés. A nagy Big Bang okozta sietségben azonban a Teremtő elfelejtett definiálni néhány rendszerparamétert, ami utóbb igen megbosszulta magát. Például limitálni kellett volna a hardver (szerszám, eszköz) maximális méretét (a legnagyobb megengedhető bunkó, erőmű, számítógép stb.) Bizonyos operációkhoz eleve hozzá kellett volna rendelni az UNDO (ne csináld...) utasítást (pofozkodás, atomháború, felhalmozás stb.). Továbbá valamilyen homályos oknál fogva elfelejtette szállítani a legfontosabb szoftvert a rendszerhez, sőt egyből COCOM-listára tette. Csak a Nő praktikus ösztönének köszönhető, hogy az a bizonyos alma nem maradt a tudás fáján.

Igaz, a Teremtő utána sem segített az installálásban (hogyan, mihez kezdj az egészszel...), így az ember kontár módon inkább a hardverrel (eszközök, anyag) kezdett el vacakolni. A bunkó mellett csinált bárkát, ekét, traktort, vízlépcsőt, bankot. Ráérő idejében barlangok falára festegetett, frigyládát csinált, piramisokat, könyveket, műholdas tévét meg efféle jópofa dolgokat. Arca verejtékével, természetesen; szigorúan betartva az almaügy kapcsán kialakult játékszabályokat. De azért állandóan piszkálta az ördög: Nem lehetne ezt valahogy ügyesebben? Kevesebb veritékkel? Kevesebb munkával? Munka, munka... ergon... megvan! ENERGIA! Energiaforrás, határfok, gép! – Aztán csak ülni kell majd és nyomogatni a gombokat...

Az ördög kajánul röhögött, mivel előre tudta, hogy mi lesz ebből: Az ember ahelyett, hogy a dolgok előállításába fektetett saját energiáját csökkentette volna a gépek és a hatékony technológiák kifejlesztése által, gyermeteg mohóságtól hajtva a termelés (hardver) volumenének növelése mellett döntött. Talán utánozni

akarta mesterét – aki nagylelkű gesztussal a maga képmására alkotta meg őt – nagyságban, hatalomban, elfeledve a legfontosabbat. Azt, hogy a szellem, lélek, tudás – a szoftver – az igazi hatalom; a termelés, anyag, energia stb., csak ennek egy-egy esetleges megnyilvánulása, eszköze. A dolog mindenesetre balul ütött ki, mert így vált önként rabszolgájává a maga által alkotott, “embert felszabadító” technikának (hardvernek). Azóta szinte teljesen elfelejtett olyasmiket, mint ünnep, átlényegülés, intuíció, egyszerűség, szemlélődés, szerelem stb. Helyette megtanult tömegtermelni és tömegfogyasztani: globális struktúrák létrehozásán görcsöl, elfeledve azt, hogy a teljesség eleve adva van, mert a lét egy és oszthatatlan – hiszen minden a Teremtő keznyomát viseli magán. Hogy is mondja Hamvas Béla? A lét úgy hatezer évvel ezelőtt életté silányult... Az istenek ma nem járnak közöttünk; képeiket nem kevés munkával az égre kell festeni és mellesleg egyre vastosabb cölöpökkel kell aládúcolni, hogy az egész ránk ne rogyjon. Amihez, ugye, ismét csak energia szükséges.

Energia nélkül persze a Teremtőnek sem megy. A Biblia is az Isten ergonjáról és dünamiszaról beszél: de vajon van ennek valami köze a mi energiánkhoz és dinamizmusunkhoz?

A Teremtő az Édenkertben a tudás fájával mintha csapdát állított volna az embernek. Mert miután evett a tudás almájából, szelleme elhomályosult, tudata beszűkült. Létehetőségei alapján nem változtak; az ember így is a végtelenre nyitott lény maradt; az élet fenntartásához szükséges energia sem változott. A “bűnbeesés” után is igen tág lehetőségei voltak az emberi létminőség megválasztásában. Léte kiteljesedését azonban egyre inkább a hardver (anyag, energia, eszközök) vonalán kereste. Az ókori kultúrák még fejlett eszközök, technikák, energia hiányában is figyelemre méltó dolgokat alkottak. Ezekből sajnos jobbra csak a kövek maradtak meg. Az a szellem, amely egykor létrehozta őket és lelket lehelt beléjük, úgy tűnik, örökre elenyészett. Számunkra kettő fontos közülük, a zsidó és a görög, mert e kettő örökségéből nőtt ki az európai kultúra.

A sokezer éves, széles alapokon álló zsidó szellemiség hosszú időn át sikeres, termékeny életalakítást eredményezett – ma így mondanánk: bonyolult humánszoftverként működtetett. Találkozott azonban azzal a másik kultúrával, amely a görög racionalitáson felnőtt nyers erő (energia, hardver) pozíciójából kívánta vele viszonyát megalapozni. Ezzel szemben látszólag alulmaradt. Igazából csodálkozunk kellene azon, hogy sok más kultúrához hasonlóan mégsem tűnt el, és a zsidó-keresztény teljesség-igény és küldetésudat, valamint a görög racionalitás frigyéből végül is megszületett az európai civilizáció. A paradicsomi tudat egyensúly azonban nem állt helyre, mert nem a racionalitás (hardver) rendelődött alá a teremtő (isteni, emberi) szellemnek. Ellenkezőleg: Az európai

paradigmában az eszme, szellem, lélek, küldetéstudat, teljesség-igény, hit, szerelem felett megkérdőjelezhetetlenül ott trónol a ráció. Ez persze az európai kultúra problematikájának durva leegyszerűsítése, de tény, hogy mára az egész világra kiterjeszteni látszik érvényességi körét. Eszközei magához illően kemények: régebben tűzzel-vassal, manapság tankokkal-bankokkal és az erő finomabb formái révén is hatni próbál (reklám, tudati-szellemi invázió, szimbolikus hatalmi eszközök, struktúrák). Ez magától értetődően az európai minta egyetlen és kötelező erejét jelenti, annak minden következményével együtt.

A dologban azonban ellentmondás van. Az európai, illetve észak-atlanti minta először is külső erőforrások nagyfokú bevonására épül (olaj, olcsó munkaerő, nyersanyagok, piacok, tőkeexport, fegyverkereskedelem stb.). Másik lényegi jellemzője a bővített újratermelés, vagyis a növekedés, a profit. Egy nyolcéves gyermek is megérti, hogy ezt a mintát nem lehet az egész világra kiterjeszteni. A növekedésnek határai vannak, mert az anyagi és energiaforrások végesek. Ha sikerülne is bizonyos területen áttörés – például olcsó energiaforrások feltárásával –, az sem jelentene megoldást, mert a beszűkült tudat számára nem kínálna sokkal szélesebb horizontot, esetleg más működési teret. Ellenkezőleg: további lökést adna az egyensúlyból kibillent, igazi emberi igényektől elszakadt fejlődésnek. Ez a végsőkéig kifacsart, elfuserált hardver (eszközvilág) már így sem sokáig tartja magát ezzel az iszonyatos, kemény energiákat mozgató emberi magatartással szemben.

Szóval nem kellett volna úgy elkapkodni ezt az európai mintájú fejlődést. Azok a fránya görögök a rációval meg a kráciával (teo-, ariszto-, demo-, büro-, pluto- és persze a technokráciával) kitérő, kemény alapokat raktak le, amivel hosszú időre biztosították a kenyérkereset veritékes módját. Itt be is lehetne fejezni, mondván, hogy lám, lám, ez a vége, ha felületesen olvassuk a mítoszokat. Tehát olvassuk újra, és egy kicsit jobban figyeljünk oda. Hátha mást is találunk bennük.

Az emberiség története tele van próbálkozásokkal annak a bizonyos paradicsomi szoftvernek az installálása érdekében. Lehet, sőt valószínű, hogy van abban olyan programfejlesztő program (szoftver: szellemi energiaforrás) is, amely a tudat számára rég bezárult, illetve új tereket nyithat meg. Legelőbb persze az embernek kellene egy RESET (eredeti állapot gombnyomásra vissza...) – hogy végre azzal foglalkozzon, amire megalkották: a végtelen menedzselésével. A Teremtő a hitelesnek tartott olvasat szerint a világ gondnokának szánta az embert. Képtelenül tragikus volna, ha kizárólag egy végtelenül szűk, maga választotta ösvény, a racionális-tudományos európai fejlődési modell mentén keresné kiteljesedését. Legalább abban a széles mezőben kellene mozogni, amit eddig az előttünk élők (antik, klasszikus kultúrák, nagy

vallások, szellemi áramlatok, nagy egyéniségek stb.) bejártak. Ezt kutatni, művelni (colere = kultúra...), menedzselni valóban emberhez méltó, isteni teremtő tevékenységet jelent. És hogy kinek van erre energiája? Ehhez nem fizikai, hanem elsősorban szellemi, lelki ("szoft"...) energia kell. Lehet, hogy a programban (a mitológiákban...) benne van egy efféle energiaforrás elérési útja is?

DÖRY ISTVÁN

A JÖVŐ...

A jövőt mint védendőt tulajdonképpen nagyon egyszerűen is el lehetne intézni: Ami létezik jobb, mint ami nem létezik - még ha rossznak tűnik is, létrejött, létezhet, tud létezni. Az egyirányban múló idővel

ragozva az állítást: ami létezik és később is létezni fog, az jobb, mint ami ma létezik, de hamarosan megszűnik, felbomlik, kihal. Ez alól csak a nihilisták vonhatnák ki magukat, ha nem lenne a természetben olyan erős szelekció a nihilizmus ellen. Így

aztán nem is találunk túl sok embert, aki a fenti két tételt tagadná, sőt inkább ösztönösen is irtóznak az olyan dolgoktól, amik voltak, de megbuktak az élet vizsgáján (dinoszauruszok, trogloditák, trilobiták, kvazárok, ebioniták... bár önmagukban szemlélve ezek mind nagyon kedves létezők voltak, csak hogy ma már nincsenek - és fontosabbnak véljük azokat, amik ma helyettük vannak, különösen azokat, amik akkor is voltak, és ma is vannak.)

Ha viszont azt kérdezzük, hogy minek kell léteznie a jövőben, akkor a fejlett öntudatunk rögtön azt súgja, hogy „NEKEM”. Ez is az ösztöneinkkel nagyon jól indokolható, erre az önkonzerválásra épül a virágzó orvostudomány és kozmetikai ipar, sok vallás is állítja az egyén testi vagy lelki megmaradását, újjászületését. Saját megmaradásunk azonban - még ha lehetséges volna is -, ellentmondásba kerülhet mások megmaradásával, vagy más jellegű létezők megmaradásával, és ezért filozófiai gondolkodás útján meg kell próbálnunk meghatározni, hogy minek kell megmaradnia, ha az nem pont az egyén és nem pont én. Vagyis hogy milyen lesz a jövő, milyen legyen a jövő, hogy lehessen?

A tartósság a fogalmi gondolkodásunknak egyébként is az alapja: ha a hegyek nem lennének minden reggel ugyanolyanok, ha a kutyák nem lennének évszázadokon át négylábúak (csak a farkukat, fülüket csonkítják meg az emberek a múló hóbertoknak megfelelően), ha a

dolgok nem lennének elég tartósak, akkor nem tudnánk róluk fogalmakat alkotni és valószínűleg gondolkodni sem. A tartósságnak azonban többféle formáját ismerhetjük, tapasztalhatjuk: pl. az élőkét és az élettelenekét. Az élettelen dolgok anyagukban, szerkezetükben állnak ellen az idő múlásának és a fokozódó entrópiának (pl. protonok, csillagok, bolygók, hegyek, folyóvölgyek). Nem változatlanok, lehet hogy nem is múlhatatlanok, anyaguk részben még cserélődhet is, de évmilliókat, évmilliárdokat ívelnek át a tartósságukkal. A másik tartóssági forma, mely bonyolultsága miatt - úgy tudjuk - csak később kezdődött, de nagyon is bevált: a fűszálak tartóssága. Az élők változékony ismétlődésre, reprodukcióra és szelekcióra alapuló tartóssága. Illyés Gyula: Ditirambus a nőkhöz c. verse jól érzékelteti, hogy ez a fajta tartósság, túlélés még maradandóbb is lehet, mint a kövek és fémek merev statikája. „Miért nő a fű, hogyha majd elszárad, s miért szárad el, hogyha újra nő?” - kérdezi Babits Esti kérdésében, amire válaszolni ugyan nem tudok, de megállapítom, hogy a hegyek ormán a fű évről-évre új egyedekben dacol a széllal, faggyal, s míg a hegy az erózió hatására lassan alfölddé mállik, a víz szalad, a kő apad... de a fű marad - csak megváltozik a populációs összetétele. (Wass Albert után szabadon)

Ha következetesen, fenomenológiai alapossággal megvizsgáljuk az élők tartósságának jelenségét, akkor előbb-utóbb eljutunk Darwin és Dawkins összefoglalójáig. Közben eltűnődhetünk azon, hogy az életnek netán nem az egyed vagy közösség megmaradása-e a mozgatórugója, meg hogy mi a célja az evolúciónak, de előbb-utóbb a tudományos érvek súlya alatt eljutunk oda, hogy az élő dolgok fennmaradásának alapja a lehető legrövidebb génszakaszok információtartalmának az önmagára irányulása, illetve ezen gének szükségszerű kölcsönhatása egymással és az élettelen környezettel. Az élő sejtek - géngépek, melyben párezer „önző” gén kénytelen együttműködni a saját fennmaradása, lemásolódása „érdekében” (valójában következtében). A levezetés fontos, intellektuális élvezetet nyújtó része, annak bizonyítása, hogy az így szerveződő sejtekből álló egyed vagy közösség lehet mérhetetlenül önzetlen is (hangyák, méhek), és sokkal bonyolultabb, változatosabb, mint a gének meg az elv, amelyből fölépül. A gének tehát mindössze pár száz betűből álló mondatok, melyek egyszerűségüknél fogva nem is tudnak másra irányulni, mint önmagukra, egymás környezetében viszont működő sejteket építenek föl. Elvileg nem kizárt, hogy egyetlen molekulára összpontosítsuk a nukleinsav templátpolimerizációjához szükséges hét enzimefunkciót, de gyakorlatilag inkább néhány száz gén kell egy élő sejthez, egy autotróf élőlényhez pedig néhány ezer.

Meg kell említeni, hogy a DNS-betű másolódásán kívül

az élővilágon belül megjelent egy újabb információmásolódási, átörökítési eljárás, ez pedig az utánczás, tanulás, tanítás rendszere az embernél. Olyan lényeknél nem is érdemes ezt keresni, ahol a szerzett információk további hasznosítása az egyed életében minimális (egysejtűek, fák, rovarok), el lehet vitatkozni azon, hogy a kutyák, cinkék, majmok mennyire tanulnak egymástól, a közösségeikben keringő utánczások, szokások elfelejtődnek-e idővel. De az vitathatatlan, hogy az utánczásban, majd a tanításban, az egyszer megszerzett tudások kulturális átörökítésében az ember a legfejlettebb, sőt mivel ezáltal a többi élőlényt legyőzte, egyeduralgó is. Ennek a tanuláson alapuló, nem-genetikai átöröklésnek a következtében annyira más az ember viselkedése, mint a többi állaté. Nálunk már az örökölt tudás, beidegzés háttérbe szorul ahhoz a rengeteg információhoz képest, amit az életünk elején tanulunk, és amire az egész életünket alapozzuk. Ez az újfajta mém-evolúció (filozófiai nyelven: eszmefejlődés) ugyanazokat a főbb jellegzetességeket mutatja, mint a genetikai evolúció; igen - persze sokkal gyorsabb, igen - van döntési lehetőségünk, hogy egy adott információt továbbadjunk-e, igen - horizontális információterjedés is megengedett. De az is biztos, hogy társadalmi léptékben nézve mém-gépek vagyunk. Aszerint terjednek köreinkben a szokások, divatok, eszméáramlatok, vallások, tánclépések, viccek, pletykák, lánclevelek, hogy mekkora a megmaradási képességük a fejünkben és a kapcsolatainkban, nem kifejezetten valamilyen értékük, vagy igazságtartalmuk alapján (!).

Persze mondhatnánk, hogy éppen az a jó egy génben vagy mémben, hogy képes megmaradni. Igaz, hogy a gén és a mém is borzasztóan egyszerű, kicsi és önző, de képes az adott közegben létezni, és még nagyszerű dolgok is felépülhetnek belőlük. Sőt igazából csak azok a nagy dolgok, amelyek ezekből épülnek fel, mert ezek másolódnak, sokasodnak, kidagadnak a fazékból, míg az egyedi daraboknak csak egyszeri hatásuk van a világban. A jövő szempontjából sokkal fontosabbak (+/-) a pletykák, divatok, mint a legtökéletesebb költemény, legigazabb állítás... amit senki, soha le nem másol, el nem mond, ki nem nyomtat többé.

(Itt megjegyzem, hogy harmadikféle evolúcióról egyelőre nem tudunk. A számítógépek is képesek a tárolt információikat magukban vagy egymás között lemásolni, de nem tudunk olyan vírusról, amely programozóktól függetlenül létezne, mutálna, szelektálna. Ha ilyesmi létrejönne, vagy a gépeink esetleg túlnőnének bennünket, akkor ez lehet, hogy megoldaná a problémánkat, de az is lehet, hogy súlyosbítaná azt. Ezzel egy külön tanulmányban kellene foglalkozni.)

Most csak arra szorítkoznék, hogy a biztosan meglévő kettős evolúciónk jövőjét mérleljelem. A mém-

evolúciónak van még egy eltérése genetikai elődjétől: Fogalmi gondolkodásunk révén megpróbálhatunk - jó vagy rossz - modellt alkotni a jövőről, a dolgok fejlődéséről, és ezek alapján a mémjeinket már a fejünkben szelektálni: ami olyan, azt továbbadni, másokat pedig inkább nem. Sőt még új mémeket is létrehívhatunk és újtukra bocsáthatunk, ha ezek már közelebb állnak ahhoz, amivé úgylis fejlődni fogunk; közelebb állnak ahhoz a jövőhöz, ami lesz, azért mert tud létezni.

Az elég nyilvánvaló, hogy mémek nem is létezhetnének, ha nem lenne ember, élővilág, nem lennének gének, élettelen Föld és Nap, vagyis az a közeg, amelyben a mémek létrejöttek és úszkálnak. Ha a mémek egy kicsit is önzőek, önmagukra irányulnak, akkor mihamarabb meg kell oldaniuk a közegük fenntartását, mert mit ér egy mém, ha közben kihalnak az emberek, akik azt gondolnák. Az emberek pedig biztosan kihalnak, ha szisztematikusan leépítik maguk körül azt a szimbiózist, amibe születtek, vagy felélik a Föld élettelen anyagait (víz, levegő, vas, mészkő), amire folyamatosan szükségük van. Ez a gondolat minden természetvédő törekvésben vagy környezetvédő írásban megjelenik. De miért van, hogy sok mém (gén?) háborúra, természetpusztításra ösztökéli az embert, és bár ezzel mindenféle mém, gén, ember, faj, Föld létét veszélyezteti, mégis pillanatnyilag milyen jól terjed?

Ezzel eljutottunk a bűnbeesés kérdéséhez. Miért érzi magát eredendően bűnösnek az ember, amikor egy jó élővilágból származik és a megmaradásban, alkalmazkodóképességben pedig különösen is jeleskedik? Éppen azért, mert evolúciós „ellenfeleit” (farkas, tigris, himlő, galóca) mind legyőzte, szelekciós vákuumban azt csinál, amit akar, cselekedetei ész nélkül divergálnak, eszközeivel már csak önmaga és Föld ellensége lehet, és mindezeket az újításait mémjei segítségével még gyorsan is csinálja. Olyan gyorsan, hogy maga sem tudja kontrollálni, merre halad. Pedig tudjuk, hogy haladhat a pusztulás felé is; attól, hogy jól megy a kocsis (mint a dínóké), mehet a pusztulásba is (mint a dínóké). Az evolúció éppen ezen az elven működik: a gének, mémek csak a következő generációjuk legyártásában járatosak, minden egyéb fejlődést a szelekció intéz. Minden eredményt, önzetlenséget a téves próbálkozások sorozatának útján lehet elérni, és ez az út kihalt egyedekkel, fajokkal van szegélyezve. Az ember esetében is kihalhatnak mémek, elpusztulhatnak egyedek, embermentes lehet a Föld, vagy magunkkal ránthatunk rengeteg más fajt is, akiknek egyetlen bűnük az volt, hogy nem vették észre, nem is vehették „ész”-re, hogy a körülöttük ugráló főemlősökben milyen időzített bomba rejlik.

Vitathatatlan, hogy az ember számára a legfájdalommentesebb, ha mémek halnak meg a fejében,

mert a következő lépcsőfok már az egyed halála, népek, mém-kultúrák kihalása, emberiség, bioszféra stb. Mind magasabb lépcsőfokok, mind sok-sok egyed szenvedésével és halálával járnak. Egy rossz (csak rövid ideig viruló) mémet megölni a fejünkben pusztán annyit tesz, mint mást gondolni. Olyat gondolni, ami lehet, és ami lesz.

Véleményem szerint ez a mémfejlődés (eszmetörténelem) végső irányulása. Ha lesznek a Földön egymillió, százmillió év múlva emberek -vagy valakik, akiknek vannak mémjeik -, aminek (a Föld eddigi és a Nap jövőbeli állapotát tekintve) nincs semmi akadálya, akkor azok fogják tudni, hogy azért lehetnek, mert fenntartható dolgokat gondolnak és cselekednek, nem pusztítják esztelenül önmagukat és a körülöttük lévőket, fogják tudni, hogy a fennmaradás érdekében együtt kell működniük, tervezniük kell a lélekszámukat, a fogyasztásukat, ismerniük kell minden hulladékuk, termékük életciklusát, állandó jövőben kell gondolkodniuk és ezeket az eszméiket tovább is kell adniuk, hatékonyabban, mint a mai iskolarendszer. És meg kell tanulniuk a felbukkanó mémjeiket jövőbeli várható hatásuk szerint szelektálni, megítélni, továbbadni vagy éppen tudni hallgatni róla. Az emberiség ezen állapotában széles eszköztára lesz a továbbadásnak, a kapcsolatok pacifikálásának, a Föld ismeretének, fenntartásának, és a távoli jövőre vonatkozó döntési képességeknek. Még ekkor is előfordulhat, hogy tévednek valamiben vagy nem tudnak kivédeni egy kozmikus katasztrófát, de ennek valószínűsége idővel egyre csökkenni fog.

Az előbbi bekezdésben sok mindent felvázoltam abból, hogy szerintem milyen cselekedetek övezik a fenntarthatóság mémjét (véges létszám, a termelődesnél kisebb fogyasztás, együttműködés egymással és a Természettel, anyagok körforgása, továbbadás eszköztára, döntési és hallgatási képesség, stb.), és persze némelyikben tévedhetek is. De nem hiszem, hogy tévednék, amikor kimondom: a) a Természet összfenntarthatósága növekedni fog azzal, ha az emberek a mémjeik miatt kihalnak; b) ha viszont nem ezt teszik, hanem élnek békében, és lesznek mémjeik, akkor fenntartható módon fognak élni a fenntartható mémek által.

2000.

Öregdiák és felesége. Testvért szeretnének kisfiuknak. Hat éve várnak rá. A Nagyhéten jártak nálam: Már hat centi! – dicsekedtek...

Nekik biztos nagy élmény volt az idei Húsvét.

ÁTS András

TÖPRENGÉSEK VÉGSŐ KÉRDÉSEKRŐL

Gondolataim formálásában sok forrásra támaszkodtam. Előjáróban megemlítem Hankiss Elemér Félelmek és szimbólumok című művét, amelynek sok-sok információja segített abban, hogy meglevő gondolataimat, következtetéseimet igényesebben megalapoz-

hassam. Közöségeimnek is szeretnék köszönetet mondani, velük együtt sokat formáltuk egymást az elmúlt közel 30 esztendőben, sokat segítettek fontosnak gondolt következtetéseim kimunkálásában. Miura Tecuo A büntetés (Égtájak 1976 (Öt világrész elbeszélései), Európa Kiadó c. novelláját 1976-ban, 17 évesen olvastam, akkor alaposan megzökkenett és elgondolkodtatott. Akkor gondoltam arra először, hogy nem tét nélküli az emberiség bűnnel és büntetéssel kapcsolatos gondolkodása. A novella olvasása nyomán kérdéseket tettem föl magamnak: Milyen világot teremtett a Jóisten? Miért teremtett bűnt? Miért adott lehetőségeket a Sátánnak? Mire kell a Pokol, ha Jézus megváltott minden embert? Miért is kell meghalunk? Miért érezte magát jobban az Atyaisten attól, hogy Fiát mi, emberek keresztre feszítettük? Mi ebben a megváltás egyáltalán?

Megpróbálom sorba venni ezeket az engem akkor is, azóta is zaklató kérdéseket, és 33 év múltán, 50 évesen megpróbálok válaszolni.

Olyan világot teremtett Isten, amelynek csúcsán a földi ember áll?

Az emberiség az ősidők óta küzd azért, hogy erre a kérdésre igennel felelhessen. Régebben még azt is hittük, hogy a teremtett világ közepe a mi Földünk. Ez a hit, ez az illúzió a mai napig is véd egy félelmetes feltevés ellen, ti. hogy az ember jelentéktelen, elhanyagolható tényezője a végtelen világnak. Ma is hiszünk még ebben az illúzióban? Vagy ki kell mondanunk, hogy a világmindenség peremébe kapaszkodunk? Azt a fizikai, csillagászati ténytet ma már biztosan kijelenthetjük, hogy a Föld maga is szinte semmivé törpül a világmindenség tér- és időkoordinátaiban. Kicsisége szinte por- szemnyivé zsugorítja az általunk ismert hatalmas univerzumban, melynek jó részét ráadásul még nem is ismerjük. A világegyetem legtávolabbi pontja, amelyet már érzékelnünk drága műszereinkkel, 10 milliárd fényévnire van tőlünk. Eközben több száz millió galaxis, milliárdnyi csillag és bolygó mellett haladunk el. Ennyit a térbeli elhagyatottságunkról.

Az időben is meglehetősen észrevehetetlenek vagyunk. Ha az ősrobbanás (Big-Bang) elmélete igaz, és nem volt

semmi az ősrobbanást megelőzően, akkor univerzumunk 12-19 milliárd éves lehet. Ezen belül a mi Napunk és a Föld 4-4,5 milliárd évvel ezelőtt alakult ki. Az első primitív élet jelei 3-3,5 milliárd évvel ezelőtt jelentek meg a Földön. A Homo sapiens 200 ezer éve indult el hódító útjára. Őseink 30-60 ezer évvel ezelőtt festették az első figurákat barlangjaik falára. Legrégebbi írásos emlékeink 6 ezer évesek. A világ történetének jelentéktelen töredéke ez a 6 ezer év. Ha egy év volna a világmindenség életkora, akkor alig 1 másodpercnek felelne meg ez a 6 ezer év, amelyet mi az emberiség történelmének tekintünk.

Az emberiség szorongását mindig is tompította az a hit, hogy ez az univerzum a mi univerzumunk, ez egy emberi, nem pedig idegen világ, mi itthon vagyunk ebben a világban. Ez a hit túlélte mindent, túlélte a ptolemaioszi kozmikus kép összeomlását, Galilei, Kopernikusz és Kepler felfedezéseit, túlélte a felvilágosodást, túlélte még a materializmust is. Szinte azt mondhatnánk, hogy az emberek és az emberi közösségek egyik legfőbb tevékenysége még ma is az, hogy fönntartsák ezt a hitet bennünk.

A törzsi faluban a totemoszlop a világ közepe, az ősi kultúrákban egy szentély vagy templom, vagy egy szent fa, egy szent hegy jelezte a világ középpontját. A görögök az Olümposzt tekintették középpontnak. A hinduknak már nehezebb a dolguk, ők valahol az illúziók világán kívül, a Nirvánában képzeltek el a középpontot. A dualisztikus vallások is bajban voltak, amikor a fény (a jó) istene és a sötétség istene között kellett valahol középpontot keresniük, talán a kettő közé tehettek. A zsidóság is ilyen dilemmától szenvedett. Egyfelől Jahve nyilvánvalóan a világ közepe, de Jahve teremtett egy önmagán kívüli, tőle függő univerzumot, amellyel nem volt azonos. Ezért kellett a jeruzsálemi templom, amely Jahve földi otthona volt, s így a teremtett világ középpontja is egyúttal.

A kereszténység is küzd ezekkel a problémákkal. Isten az egyetlen és mindenható lényege az univerzumnak, vagy harcban áll egy ellenféllel, a gonosszal, a Sátánnal? Ha a Föld a világmindenség középpontja, akkor a Föld középpontja egyben az univerzum középpontja is.

Ám a középkor óta azt képzeljük, hogy a mélyben, a Föld középpontjában van a Sátán birodalma, a pokol. Ez azt jelenti, hogy a Sátán volna a világmindenség középpontja? Ezt Dante úgy oldotta fel, hogy bár az univerzum fizikai középpontjában a Sátán van, de az univerzum valódi, szimbolikus és szent középpontja Isten.

A mai világ tudósai vagy azt mondják, hogy az ősrobbanás középpontja az univerzum középpontja, vagy arra hajlanak, hogy ez az ősrobbanás egyszerre mindenhol történt. A mai matematikusok tovább mennek, és azt kérdezik, hogy a végtelennek lehet-e egyáltalán középpontja. És még nem is említettem azokat, akik azt gondolják, hogy nem volt semmiféle ősrobbanás, az univerzum állandóan termelődik

mindenhol és sehol a homogén kozmikus térben.

Az emberiség a mai napig újraterelemi azt a hitet vagy illúziót, hogy végül mégiscsak mi vagyunk a világ közepe. Az emberiség mind a mai napig keres és talál olyan biztonságos területeket, amelyeket a világmindenség középpontjának hihet (édenkert, kitüntetett szentélyek, templomok, hegyek, bevásárlóközpontok stb.). Az emberi képzelet mindig is felosztotta a világot a szent és a profán tartományára. A szent helyeken ablakot nyitnak Istennek, hogy ott leszállhasson az égből, és beköltözhessen a fizikai világnak erre a pontjára, és az jelenléte által szent helyé váljon, az isteni lét és az igazi, hiteles emberi lét szentélyévé.

Már az édenkert, a paradicsom is ennek a megszentelt, zárt helynek a legerősebb képe az idegen világgal szemben. Az ember kiemelten fontos helyet kapott itt, hiszen Isten csak őt teremtette a maga képére. Sőt megbízta az embert azzal, hogy „uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, az állatokon, az egész földön”. Ez a paradicsom szemben áll az idegen külső világgal. A paradicsom a tökéletes ártatlanság, béke és harmónia tartománya. Itt nem beszélnek a halhatatlanságról, de azt állítják, hogy nem volt halál, betegség vagy szenvedés. Itt még az állatok is csak növényeket ettek. A bukás előtti állapotban az emberek szexuálisan is ártatlanok voltak, még az sem tudatosult bennük, hogy meztelenek, bár ennek ugyanakkor ellentmond, hogy „szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek meg a földet”. Meztelenek voltak, de ezt nem vették észre mindaddig, amíg nem ettek a jó és gonosz tudásának fájáról. Az ártalmas külvilágtól magas fal választotta el a paradicsomot. Ez a fal az isteni kegyelem és az emberi szabadság tartományát választotta el a világ káoszától. Az édenkert mintájára a középkortól az egyházi épületek is ezt kívánták kifejezni. Gondoljunk csak a katedrálisok, monostorok, klastromok belső zárt kertjeire, melyeket magas falak, sőt néha bástyák védtek a bűnös külvilággal szemben.

De ilyenek a mai világ bevásárlóközpontjai is, magas üvegkupolái, a fények és a növények mind-mind a paradicsom utánérzését keltik. Szintúgy a körbefutó galériák, kirakatok, az árukkal roskadásig megrakott üzletek, amelyek élvezetesebbek, csábítóak, kényelmesek és otthonosak az ember alkotta világban. Itt nincs ónos eső, nincs szélvihar, nincs zivatar és nincs aszály, nincs tél és nincs nyár, nincs nappal és nincs éjszaka, semmi sem emlékeztet a mulandóságra. Itt egy megkívánt pulóver értékesebbnek tűnik az aranygyapjúnál, egy rúzs, egy ékszer új személyiséggé változtat, és emberi kapcsolatainkat is tartalommal töltheti meg, még akkor is, ha ezek már nem jelentenek semmit, és nincs bennük öröm. Itt az üzletek dzsungelje nem félelmetes, nem kegyetlen ragadozók leselkednek ránk, hanem kedves mackók, játék oroszlánok és játék dinoszauruszok. Valójában ezek a Sátán templomai, azt hirdetik, hogy nincs semmi baj a világban, nincs szenvedés, nincs halál,

nincs bűn: itt minden örökkévaló és ártatlan. A Sátán csapdát állít, el akarja hitetni velünk, hogy nem kell semmit sem tennünk, mert már elértük a tökéletes boldogság állapotát. Még ál-mennybemenetelt is rendeznek itt nekünk. Gondoljunk csak a tükrökkel körbevett üveglifttek hangtalan suhanására, ahogy felröptetnek minket az üvegkupolába. Itt igazán kiélheti ösztönlétét az ember, és elveszíti a jó és gonosz tudásának szabadságát.

Miért olyan világot teremtett Isten, amelyben a gonosznak, a Sátánnak ekkora szerepe van?

Vizsgáljuk csak meg, térjünk vissza a teremtés azon pontjához, amelyben feltűnik a Sátán. Vajon milyen lett volna a világunk, ha az emberi félelem és remény nem teremtette volna meg rettenetes és csábító, fenséges és démoni figuráját? Miért állíthatják sokan, hogy ez a Sátán-kép volt a legnagyobb szövetségesünk a gonosz, a rossz, az emberi szenvedések és félelmek elleni harcban?

A keresztény hit szerint a kereszttség a legfontosabb fegyver a gonosz ellen, a megkeresztetlen ember a démonok áldozata marad. Az ördög a keresztvízbe belefullad, mint régen a fáraó katonáival a Vörös-tengerbe. Az épületeket, templomokat, városokat is beszentelték, hogy megvédjék őket a gonosszal szemben. Már az egészen primitív törzsek is ismerik a beszenyeződés és megtisztulás rituáléit, a gonosz támadása után mindig a rituális mosakodásnak van megtisztító ereje. A későbbi korokban aztán lassan a bűn és a büntudat lép a beszenyeződés helyébe, bár teljesen nem szorítja ki azt. Gondoljunk például a szentmise azon szavára, hogy „tisztítsd meg ajkamat, mosd le bűneimet, és vétkeimtől tisztíts meg engem” (Izajás 51,4). A középkori városokban hatalmas tárháza volt ennek a gonosz elleni védelemnek:

1. Védte őket a mindenható és jóindulatú Isten.
2. Védte őket Jézus megváltó halála.
3. Védtek őket az angyalok és angyali seregek.
4. Védte őket a szentek kara, különösen a védőszentjük.
5. Védte őket az Egyház, a pápa, a papság és intézményeik.
6. Védtek őket a város falai, melyeket beszenteltek a gonosz ellen, és a város védőszentje.
7. Védte őket a házuk, amely szintén be volt szentelve.
8. Védte őket a házi oltár, a feszület, a szentkép a falon.
9. Védte őket a babonák gazdag arzenálja a betegség, a halál, a terméketlenség stb. ellen.

Hogyan és miért is került bele a gonosz a világba? Miért is kell annyit szenvednünk? Miért van annyira nyomorúság és kétségbeesés a világban? Miért kell meghalnunk? Mi az oka a szenvedésnek? Ezekre a kérdésekre az emberek ősidők óta keresik a választ, mert könnyebb a szenvedést elviselni és elfogadni, ha az ember tudja, vagy legalábbis tudni véli, hogy mi ennek

az oka, eredete, és mi az értelme.

A gonosz felbukkanása eléggé ellentmondásos, a teremtéstörténet szerint az első emberpár engedetlensége hozta be a gonoszt, a szenvedést, a halált a tökéletesen jónak és ártatlannak teremtett világba. A középkortól az édenkertbeli kígyót a zsidó és a keresztény hagyomány is a Sátánnal azonosította. Ha viszont a kígyó maga a Sátán, akkor a gonosz legfőbb forrása nem az ember engedetlensége, hanem a Sátán lázadása Isten ellen, így az ember elbukása csak következmény, másodlagos dolog. Vitatott az is, hogy vajon a Sátán bukása az ember bukása előtt, vagy utána történt. Az egyházatyák leginkább arra hajlottak, hogy a Sátán azért lázadt fel Isten ellen, mert az embert Isten a maga képére teremtette, az angyaloknak viszont nem volt részük ebben a kegyben, s mint tudjuk, a Sátán eredetileg előkelő angyal volt. Tehát a lázadás oka az irigység volt, s ez az oka a gonosz megjelenésének a világban.

Felbukkan az a gondolat is, hogy Isten a felelős a gonosz megjelenéséért, mert ha valaki fellázadhatott ellene, akkor ő teremtett tökéletlen univerzumot. Ebben az esetben vagy Isten döntése volt a gonosz megjelenése, vagy pedig Isten gyengesége, előrelátásának, mindentudásának hiánya vezetett ide. Voltak, akik azt állították, hogy Isten és az angyalok kezdettől fogva léteztek, s úgy vélték, hogy ezzel feloldják ezt a problémát. Ha így lenne, akkor a gonosz birodalma már eleve jelen lett volna a világmindenségben, s akkor a világmindenség eleve kettéhasadt volna a jó és a rossz tartományára. Következésképp az ember csak áldozata az istenek csatájának, a jó és rossz közötti küzdelemnek. Ki a felelős a világban levő gonoszért, szenvedésért, nyomorúságért és halálért? A Sátán? Isten? Az emberiség? Vagy senki sem, mert a gonosz öröktől fogva jelen volt a világmindenségben? Így aztán méltán érezzük úgy, hogy ez a világ nem a mi világunk. Idegen világ.

Az Ószövetségben a Sátán ritkán kerül szóba, alig pár helyen. De sohasem Isten ellenfeleként emlegetik, hanem inkább, mint engedetlenkedő szolgát, aki nem tökéletesen, csak ímmel-ámmal teljesíti, amit Isten küldötteként rábíztak. Az Újszövetségben már sok utalást találunk a Sátánra. Itt már, mint Isten ellensége és ellenfele jelenik meg. Origenész hatására a 3. században fogadták el azt az álláspontot, hogy a Sátán Ádám és Éva előtt bukott el, és így azonosítható az édenkertben a kígyóval. Ebből már egyenesen következett, hogy a bűnbeesésért elsősorban a Sátán a felelős.

Az emberiség mindig is kereste a megoldást, itt csak a legfontosabbakat ismertetem.

Az úgynevezett gnosztikus irányzat (gnózis: igazi belső tudás) a kereszténység első évszázadaiban meghatározó jelentőségű volt. Mielőtt a tantételeket elkezdték kanonizálni, és a vallást a hatalom szolgálatába állítani, egy hatalmas spirituális impulzus, egy rendkívüli hatósugarú szellemi mozgalom ragadott meg számtalan embert, eredeti beállítottságától függetlenül. Ez a

mozgalom belső megmozdulást, megrendülést és a tökéletesség belső átélése iránti vágyat keltett az emberekben. Ez a gnózis lényege. Nem a tanok egyes irányzatai, nem egyes közösségek voltak gnosztikusok, hanem az a beállítottság, hogy minden ember hivatott a belső tudásra, Isten közvetlen megtapasztalására. Gnosztikus kereszténység néven maradt fenn ennek a mozgalomnak az emléke, azon kevés forrás alapján, amely túlélte az üldöztetést. Pedig eredetileg ez volt maga a kereszténység és az igazi, belső vallásosság, mielőtt a hatalmi tényezővé terebélyesedő külső vallás önmagát hivatalos kereszténységnek nyilvánítva kiirtott minden más szellemiségű irányzatot, elsősorban a belső tudás híveit. Teljesen érdektelen, hogy ebben a kultúrkörben a görög nyelv ezt éppen gnózisnak nevezte. A belső tudás, az igazi ismeret, Isten ismerete minden vallás születésénél jelen volt, és számtalan embert indított el a szellemi úton.

A gnosztikus belülről igaznak ismeri fel, hogy ebben a világban, amelyben él, valami alapvetően nincs rendben. Mivel tudja, hogy a tökéletesség előbbre való, mint minden más, nyilvánvaló számára, hogy mindaz, ami viszonylagos, ahol jó és rossz váltja egymást, az nem lehet Isten, és nem is származhat közvetlenül Istentől, tehát nem isteni. Ebből persze még nem következik sem az isteni, sem az istentelen meghatározása, de a gnosztikust ez nem is nagyon érdekli. A gnosztikusok általában egyetértenek abban, hogy világunkat nem a legfelső Isten formálta ilyenné, hanem egy demiurgosz („kézműves”) isten, ő és az ördög viaskodik köreinkben. Szent Ágoston megpróbálta megkeresni a gonosz helyét a tökéletesen jó univerzumban, amelyben a rossz, a szenvedés, a bűn csak másodlagos jelenség, igazából nem is létezik. Azt hirdette, hogy az emberi történelem tulajdonképpen tanulási folyamat, amelyben a gonosz csak arra szolgál, hogy próbára tegyen bennünket, és így továbbvezessen a szeretet, az erény és a bölcsesség útján. Ahogy múlik az idő, egyre inkább kiküszöbölődik majd az emberi világból. Élete során három elméletet is felállított, hogy tovább finomítsa ezeket a gondolatait.

Elsőként azt állította hiányelméletében, hogy a gonosz voltaképpen nem létezik, a gonosz nem más, mint Isten hiánya, egyszerű „negativitás”. Nem más, mint a jóság eltorzulása vagy megromlása, a jó parazitája. A bűn nem a gonosz felé fordulás, hanem a jótól való elfordulás, vagy egy kisebb jó felé fordulás. „Bármilyen is létezik, jó, a gonosz nem létezik, mert ha létező volna, akkor jó volna”.

Később kidolgozta esztétikai elméletét, amely szerint a gonosz pusztán illúzió, az ember tudatlanságának és korlátolt látomásának az eredménye. A teljesség ugyanis megköveteli, hogy az univerzumban legyenek olyan teremtmények is, amelyek nem pusztán létből, hanem létből és nemlétből állnak, következésképp nem tökéletesen jók. Romlékonyak. Ennek ellenére, sőt éppen ebből következően az univerzum tökéletesen jó, mert még a gonosz is a tökéletességéhez járul hozzá, a

világ szegényebb volna nélküle, hiányozna valami a teljességből. Tehát a gonosz nem létezik, csupán az emberek tévképzete, mert nem képesek meglátni azt az egyetemes szándékot és harmóniát, amely magába foglalja a szenvedést és a halált is.

Utoljára dolgozta ki erkölcsi elméletét, amelyben azt fejtegeti, hogy a gonosz jelenléte a világban előfeltétele az emberi szabadságnak, mert nem volna igazi szabadság és igazi választás az, ha az emberek csak valami jó és egy másik jó közül választhatnának. A szabadságnak két formáját határozta meg: az egyik, a primitívebb a szabad akarat, vagyis az, hogy az ember akár a kisebb jót, vagyis a gonoszt is választhatja, a másik az embernek az a képessége, hogy Istent választja, és Istennek tetsző életet él. Ez az Istenben való hit és Isten követésének a szabadsága.

Valójában Szent Ágoston nem tudott belenyugodni saját válaszaiba. Az újszülöttek szenvedéseit is magyarázó kísérletet tett, ám végül is elismerte, hogy a gonosz jelenléte ebben a világban Isten titka. Halála előtt már azt is állította, hogy az eredendő bűn minden eresztékében megrontotta a világot, olyannyira, hogy az emberek többsége örök szenvedésre és kárhozatra van ítélve.

Ágoston útján járva később sokan állították, hogy a gonosznak csak átmeneti szerepe van a világban. Ádám még gyermeki állapotban volt, amikor Isten megteremtette, még át kell mennie egy hosszú és fájdalmas tanulási folyamaton, amelynek során emberi képességei fokozatosan kialakulnak, és ő lassan teljes emberré, felnőtté válik. Az eredendő bűn nehezebbé tette feladatát, de egyúttal függetlenedését is jelentette, ez pedig hozzájárult ahhoz, hogy felelősségteljes emberi lényé váljék. A világ idegensége, az a tény, hogy a világ durva szögleteibe ütközünk, inkább áldás, mint átok, mert segít minket abban, hogy igazi emberekké formálódjunk.

Az emberiség folyamatosan igyekezett a Sátánt megszemélyesíteni, sőt lehetőleg minél inkább „egyszemélyesíteni”, nem akart gonoszok seregével bajlódni, az összes gonosz szellemet belesűrítették egy „egy-sátán hitbe”, a Sátán személyébe. Így a Sátánnal való küzdelem is sokkal drámaibb és apokaliptikusabb lett, ugyanakkor egyszerűbbé és reménytelibbé is vált. Ha csak egy gonosz van, akkor ennek az egy személynek a legyőzése egyszer és mindenkorra megszabadítja az embert minden gonosztól, szenvedéstől, nyomorúságtól és a haláltól. Ráadásul az emberek számára végtelenül undorító, borzalmas, visszataszító képet festhetünk róla, bízva abban, hogy rettenetük és félelmük révén jó útra térnek.

Ezzel együtt természetesen a Sátán ellenpontjaként a jó is hősiessé vált, a Hérosz, a Hős, a Bajnok, Jézus diadalmas figurája egyre fontosabbá vált. A jó és a gonosz küzdelme kikerült az emberi lélekből, és az istenek harcának szférájába emelkedett. A kereszténység bibliai ígérete szerint Krisztus legyőzi a Sátánt. Ez a

kivetítés az emberi lelket óvó zseniális önvédelem, amely csökkentti az emberekben a szorongást. A gonosz elleni harcot beépíti a bűnbeesés és a megváltás nagy drámájába, még tovább csökkentve a gonosz hatalmát az ember fölött. A nyugati civilizációban pozitív szerepe volt annak is, hogy az édenkerti kígyót a Sátánnal azonosították, s ezzel ő vált felelőssé az eredendő bűnért, legalább részben felmentve ezzel Ádámot és Évát (az emberiséget) az eredendő bűn terhe alól.

A gonosz megszelídítésének technikáját ügyesen elsajátítottuk, gondoljunk csak az özönvíz történetére, amelynek középpontjában Noé és háza népének megmenekülése van: szinte semmit sem beszélünk arról a világpusztulásról, amely ezzel együtt járt, a pusztító és gonosz erők orgiájáról, az állati és emberi szenvedésről, a kétségbeesésről, a halál rettenetéről. A felnőttek, gyermekek, a békésen legelésző állatok százezrével fulladnak meg az örvénylő vizekben, tiszta bizonyítékát nyújtva annak, hogy az emberiség egy idegen és kegyetlen világban él, amelyben az emberi és állati lét nem számít, bármikor elpusztítható. Védekezésül csak a szépre emlékezünk, arra, hogy Isten támogatását és szeretetét élvezve legyőztük a világ erőit, és győzedelmesen túléltük a katasztrófát, igazolva, hogy ez egy jó, értelmes és erkölcsös világ.

A mártírok esetében ugyanezt a technikát alkalmazta a kereszténység. A mártírokat halálra ostromozták, keresztre feszítették, elevenen megnyúzták, kerékbe törték, olajban megfőzték, máglyán elégették. Mi győzelmi jelentéseket gyártottunk ebből, a borzalmas halál jelenetei aranyozott szentképekké nemesültek a katedrálisok falain, mintha mindez győzelem lett volna.

Úgy tűnik, hogy a Sátán, a megszemélyesített gonosz leginkább emberi találmány, az emberiség leginkább az ő képével tudta csökkenteni a világban történő tragikus élmények okozta félelmeit. A Sátán személye a megkönnyebbülés eszközévé vált, ugyanakkor a Megváltó szerepe is felértékelődött általa, s így az abszolút jóban való hitet is felerősítette, támogatta.

Miért olyan világot teremtett Isten, amelyben ekkora szerepe van a bűnbeesésnek?

Van olyan értelmezési lehetősége is az Ó- és Újtestamentumnak, amely szerint nemcsak Isten váltotta meg az embert, hanem az ember is megváltotta Istent. Vagyis a bűnbeesés tükörképe a megváltásnak, a megváltó halálnak. Azáltal ugyanis, hogy az ember a maga vallásos hitével vagy mitikus képzeletével megteremtette a bűnbeesés mítoszáit, magára vállalta a felelősséget azért, hogy a gonosz belekerült a teremtett világba. Másképp: magára vállalta a felelősséget, amely Istent terhelné, ha ő teremtett volna olyan világot, amelyben eleve jelen van a gonosz. De miért vette volna magára ezt a terhet az ember?

Sokkal rosszabb olyan világban élni, amelyben a gonosz titokzatos és érthetetlen erői száguldoznak, mint magunkra vállalni egy világosan megfogalmazott és körülhatárolt büntudatot.

Érdeklünk, hogy hihessünk egy erős és tökéletesen jó Istenben, akinek semmi köze sincs a világban levő gonoszhoz. A bűnbeesés hitével az ember felmentette Istent azon vád alól, hogy egy tökéletes és jó világ helyett a szenvedés és a halál világát teremtette meg.

A gonosz Istentől függetlenül, Isten akarata ellenére jelent meg a világban, ezért van remény arra, hogy Isten legyőzi a gonoszt, és megvédi tőle az embert. Így az emberiség végül is megszabadulhat a gonosztól.

Ha a gonoszt emberi tett hozta be a világba, akkor eredendően nem volt benne. Így normális állapotában a világ az ártatlanság, a harmónia, a szabadság világa. A ma tapasztalt idegen világ, a szenvedés és a halál világa csak átmeneti, csak ki kell várni, amíg újra helyreáll az eredeti harmónia.

A bűnbeesés története és mítosza átalakította a természetes rosszat morális rosszá. Átalakított egy kényszerű szenvedést, amellyel szemben tehetetlen volt, egy tőle függő, ellenőrizhető szenvedéssé. Átalakította a természetes rosszat (szenvedést, szárazságot, háborúkat, járványokat, betegséget, halált) erkölcsi rosszá, az ember bűneinek, bűnös voltának következményévé.

Amikor a bűnbeesés drámáját összekötöttük Jézus kereszthalálával, és beillesztettük a megváltás drámájába, az eredendő bűn felmagasztosult. A hagyományos katolikus teológia „boldog bűnről” beszél, amely „ily nagyszerű megváltót érdemelt”. A történelem elején az ember leveszi Isten válláról a gonoszért való felelősség terhét, majd a történelem végén Jézus megszabadítja az emberiséget ettől a tehertől, a biztonság, a szabadság és a remény légkörével veszi körül az embert.

A bűn és a bűntudat hasznos volt, mert csökkentette az ember szorongását, amely ebben az idegen világban kínozza, továbbá megmagyarázta a gonosz jelenlétét, és bizonyos fokú ellenőrzést is adott az ember kezébe a szenvedés és a halál fölött. Ennek a megoldásnak hátránya, hogy a bűn és bűntudat terhe mégiscsak nyomasztja az ember lelkét. Az Egyház pedig aktívan „rájátszott” erre a rossz érzésre: Isten földi helytartójaként teljes monopóliumot alakított ki a bűn, a bűnbánat, a jóvátétel, a feloldozás és a megváltás folyamata felett. Az embereket a bűn taposómalmába kényszerítette, képviselői sokszor saját céljaikra fordították a bűntudatnak ezt a mechanizmusát. A protestantizmus hiába lázadt ez ellen, különös módon még tovább növelte a bűn terhét az emberek lelkében. Túlhangsúlyozta az eredendő bűn feloldhatatlanságát, mondván, e bűn alapjaiban rontotta meg az emberi természetet, s kizárta, hogy az ember megváltsa önmagát, vagy jócselekedeteivel javítsa megváltásának esélyeit. „Egyedüli megoldás a fenntartás nélküli hit Jézusban és az ő megváltó hatalmában.”

Erasmus szembeszállt Lutherrel, és azt állította, hogy minden egyes ember csak saját bűne által bukhat el, és semmiképpen sem az eredendő bűn által. A katolikus egyház Luthernél több teret hagyott az emberi

cselekvésnek és jó szándéknak. A keresztség szentsége meggyengíti az eredendő bűn és a Sátán hatalmát az ember felett. Az ember számíthat a szentek és az egyház intézményeinek közvetítő szerepére is. Bár nem válthatja meg önmagát, nem szerezheti vissza ártatlanságát, példás magatartásával és jótetteivel javíthatja esélyeit arra, hogy Krisztus kegyelme megváltja. Dietrich Bonhoeffer protestáns teológus szerint „tiszteletlen dolog az embert először bűnösnek és érdemtelennek bélyegezni, bűntudatot kelteni benne azért, hogy aztán jobban lehessen neki prédikálni Isten kegyelmét”.

A modern teológusok jelentős része elveti az eredendő bűnről szóló tanítást. A bűnt nem lehet örökölni. Az emberek nem rabszolgái egy hajdani, mitologikus eredendő bűnnek. Ez viszont nem jelenti azt, hogy a bűn fogalmát is kizárnák az ember világából. Keressétek az Isten Országát című hatkötetes munkájában Bulányi György így ír erről: Jézus erről az ősbűnről, az áteredő bűnről említést sem tesz. Még magát Ádámot sem említi.

Paul Tillich protestáns teológus az ember szabadságával kapcsolatban fogalmazza meg a bűnbeesésről vallott nézeteit. Az egzisztálni, létezni ige eredeti töve az existere, ami annyit jelent, hogy kiemelkedni, kimagasodni. Kimagasodni, de miből? Válasza: A nemlétből magasodunk ki, a semmiből magasodunk ki. Az ember köztes helyzetben van. Nem nyeli el a nemlét, a semmi, de nincs teljesen a lét tartományán belül sem. Az ember a lét és nemlét keveréke, egyszerre van belül és kívül a végtelenen. Az ember szabad teremtmény, de szabadsága csak véges szabadság. A természet véges szükségyszerűség, Isten végtelen szabadság, az ember pedig véges szabadság. Az ember az isteni létnek, a tökéletességnek és végtelenségnek csak a lehetőségét birtokolja, a valóságát nem. Megteremtődésének pillanatában elveszíti isteni lényegét. A bűnbeesés mítosza tulajdonképpen ezt az isteni lényegből az emberi létezésbe való átmenetet írja le. Ez az átmenet egyszerre tragikus szükségyszerűség és személyes felelősség. Ha viszont szükségyszerű volt ez az Istentől való elidegenedés, akkor hogy is lehetne felelős érte az ember?

Az ember felelősséggel bíró lény, mert egyfelől hiába határozza meg létét a kozmikus és tragikus szükségyszerűség, mégis dönthet, választhat, cselekedhet, és ezáltal felelőssé válik minden következményért. Másfelől viszont felelős és bűnös az ember azért is, mert nem tesz meg minden tőle telhetőt annak érdekében, hogy létét, potenciális lényegét a lehető legnagyobb mértékben megvalósítsa. Ádám és Éva az álmodó ártatlanság állapotában, az Édenkertben úgy dönt, hogy az emberi létezését választják az álombeli állapot meghatározatlan lehetőségeivel szemben. E szabad választással felelősökké és bűnösökké is váltak. Az ember bűnössé válik, mert nem tudja igazán és maradéktalanul megvalósítani választásának lehetőségeit, a maga szabadságát.

Az ember szabad lény, aki a nyelv és a beszéd birtokában ki tudja beszélni magát az adott helyzet rabságából, ha ez nem mindig sikerül is neki. Szabad lény, mert képes rákérdezni a világra, bár lehet, hogy néha rossz kérdéseket tesz fel. Szabad lény, mert képes a dolgokat mérlegelni, és képes dönteni, bár nem mindig van bátorsága ahhoz, hogy valódi és igazi döntéseket hozzon. Szabad lény, mert képes az adott világon túl más világokat teremteni, bár néha hiányzik a teremtéshez szükséges ihlete és akaraterije. Szabad lény, mert képes ellentmondani önmagának és önmaga lényegbeli természetének, bár rabjául eshet ösztöneinek és természetének. Szabad lény, mert még önmaga szabadságával szemben is szabad, vagyis feladhatja emberségét, amelynek lényege a szabadság.

Az ember úgy is követhet el bűnt, hogy elveszti önmagát. Az ember tökéletesen összpontosított, tudatos és gondolkodó lény, képes megismerni önnön helyzetét a világban, és ezáltal az autonómia magas fokát érheti el. De el is mulaszthatja ezt, s ekkor szétzilálódik a személyisége, ő maga tárgyiasul, és a fizikai világ törvényei határozzák meg. Az ember a hitetlenség által is bűnbe eshet, azáltal, hogy elveti Istent, mint önnön létének központját. Vagy bűnbe eshet a gőg által, azáltal, hogy önmagát emeli a világ középpontjává. De bűnbe eshet a mohóság által is, azzal, hogy megpróbálja az egész világot bekebelezni, behabzsolni. Az ember bűnbe eshet azáltal is, hogy képtelen a teljes életre, képtelen arra, hogy teljes mértékben jelen legyen ebben a világban, hogy az idő folyását úgy élje meg, mint „örök most”-ot. Amikor a mulandóság fenyegeti, megpróbálja minél több múlandó dologgal feltölteni a pillanatot, elképzeli, hogy élete tovább folytatódik az idő végezte után is, és hogy élete vég nélküli, bár nem örökkévaló. Ez bűnös és hiábavaló kísérlet arra, hogy örök életre tegyen szert, ahelyett hogy bátran elfogadná önmaga véges szabadságát, ennek tragikus behatároltságával és nagyszerű lehetőségével együtt. Az ember vétkezhet azáltal is, hogy elveszíti a maga helyét a világban, az örökkévalónak képzelt „itt”-ben, és a világot térbeli esetlegességgént éli meg. Végző otthonra vágyik, pedig nincs végző otthona a földön. Zarándok marad a földön, és végül az ő helye nem ismeri meg többé (Jób könyve). A bűn kettős szerepet játszik az ember életében: egyfelől megvéd minket a természetes rosszal és egy idegen világgal szemben, ugyanakkor az idegen világnak, egy tőlünk független tragikus végzetnek is része. Nagy a kísértés arra, hogy az ember feladja a harcot, amelyet a benne levő isteni lényeg megvalósításáért folytat, annál is inkább, mert túlon túl könnyű kudarcot vallani. Az igazi megoldás a bátorság a léthez, a megváltásban való hit.

A bűn és a büntudat a lét megjelenési formája, mert az ember elkerülhetetlenül és tragikusan, minden választásában kénytelen egyetlen egyet választani lehetőségei közül, következésképpen meg kell tagadnia létének összes többi lehetőségét. Így ez ember azáltal

válik bűnössé, hogy megvalósítja önmagát, mint lehetőséget. Mivel a lét lehetőségeinek megsemmisítése elkerülhetetlen, így az ember nem is felelős ezért a bűnért. A szétszórtság és a feledés állapotában lehet rosszul is dönteni, ilyenkor szubjektíven is bűnös az ember, de ennek eredménye legfeljebb bátortalanosság: határhelyzetekben nem mer elmenni a szakadék széléig, hogy még jobban megvalósítsa, kiteljesítse önmaga létét. Büntudatunk kialakulásának okai között ellentétpárt fedezhetünk fel: az egyén és a közösség ellentétét. Az ember legfőbb hajtóereje az erősz, a gyönyör elve, amely a szexuális gyönyörtől a szeretet minden egyéb megélési formájáig terjed. Ugyanakkor a túlélés ösztöne azt diktálja, hogy szövetkezzen másokkal, éljen közösségben. Ám a közösségi életnek megvannak a maga követelményei. Ha egy közösség fenn akar maradni, össze kell hangolnia tagjainak cselekedeteit, kapcsolatait, mindenekelőtt korlátoznia kell a tagok ösztöneit, amelyek alapvetően és maradéktalanul ki akarnak elégülni, s meg akarják szerezni vágyaik és étvágyuk tárgyait. Ha a közösség nem szabna határokat, mindenki háborúzna mindenki ellen a zsákmányért, s a közösség felbomlana. Valljuk be, néha nagyon nyűgösek vagyunk a közösségi elvárásokkal szemben, s ez büntudatként jelentkezik bennünk.

A mai - főként amerikai mintára kialakított - fogyasztói társadalomban megpróbálnak büntudat nélkül élni az emberek. A Sátán templomaiként meghatározott bevásárlóközpontok is ezt erősítik, és elutasítják a hagyományos kultúra elveit. A tömegtájékoztatás - főleg a reklámok révén - a büntudatot a gyönyör elvével, a kötelességtudatot a jogtudattal, a mások iránti felelősséget az önmagunk iránti felelősségérzettel, az önkorlátozást az önkiteljesítés ideológiájával, a hagyományos munkaerkölcsöt és aszkézist a fogyasztás hedonizmusával helyettesíti. Nem tudunk mit kezdeni a bűnnel és a büntudattal, és ennek a helyzetnek a kétértelműségéről már viccek is születtek: „Újabban furdal a lelkiismeretem amiatt, hogy furdal a lelkiismeretem.” „Szeretném jobban érezni magam azzal kapcsolatban, hogy jól érzem magam” (amerikai vicclapokból). „A lelkiismeret nagyszerű szolga, de borzasztó gazda. Tulajdonképpen olyan, mint az autókürt. Hasznos, ha veszélyt kell elhárítani, de ha beragad, akkor szörnyű blamázs” (Sydney Greenberg rabbi).

Úgy tűnik, hogy az eredendő bűn szintén az emberi történelem nagyszerű találmánya arra, hogy az embert valamilyen szinten feloldja, a bűnbánati gyakorlatokon keresztül megtisztítsa és megnyugtassa. Fontos következtetés az is, hogy Isten végtelen szabadsága és a természet véges szükségszerűsége között az ember véges szabadsága szükségszerűen feszültséggel jár. Ez azonban hasznos is egyúttal, mert bár így a bűn is bekerül az élet választási lehetőségei közé, ugyanakkor ettől válik felelőssé az ember élete. Ezért nem robot, hanem cselekvő, önmagáért és embertársaiért felelősséggel

tartozó lény. Ha ezt a felelősséget nem veszi magára, akkor kerül igazán bajba, mert nem az eredeti bűn kárhozata vár rá, hanem a személyes rossz (kevésbé jó) döntéseinek a láncolata teszi őt embertelenné. Elveszíti szabadságát, és önként vállal rabigát, s ha van lélekvándorlás, akkor létrontásának az az ára, hogy valahonnan hátrábról kell újrakezdenie a felkapaszkodást Isten felé, egy másik életben; ha pedig nincs, akkor marad a negatív eredmény: a világmindenség összértéke romlott általa.

Ha az ember nem veszi el önmagát, ha képes tudatosan megismerni önmagát, és ezzel a szabadság magas fokát megélni, akkor könnyű jónak lenni. Nem azért könnyű jónak lenni, mert rettegünk a büntetéstől, hanem azért, mert ez a szabadság kihívás a jóra, magáért a jóért érdemes jónak lenni, mert izgalmas kihívás a lehető legjobb döntéseket megkeresni, és életünket Vörösmarty Mihály szavaival értékelni: „Köszönjük, élet! áldomásodat, Ez jó multság, férfimunka volt!”

Mi az élet értelme?

Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy ha valami érthető, akkor ez egyben azt is jelenti, hogy annak a valaminek van értelme. Ez azonban nem mindig van így. Például arra a kérdésre, hogy mi az élet értelme, a ráció nem nagyon tud válaszolni. A boldogság fogalma könnyen meghatározható, a fogalom könnyen elhelyezhető az emberi érzelmek, létállapotok között, ám a boldogság célját, értelmét, hasznát már nehezebb meghatározni. Még nehezebb a dolgunk a világmindenséggel, a halállal vagy az étellel, ezek fogalmával, értelmével. A mai korban egyre nehezebb hinnünk abban, hogy életünknek és az univerzumnak van valamilyen önmagán túlmutató értelme, célja. Ha hirtelen nekünk szegeznék a kérdést, hogy mi az emberi élet értelme és célja, valószínűleg zavarodottan makognánk, válaszok helyett a határterületeken lavíroznánk.

Mi az élet kerete? Én magam vagyok a keret? A viszonyítási pont? Az élet célja az, hogy élhessek. Hogy életben maradhassak. De miért cél ez? Mert élni jó, élni kellemes? Vagyis a kellemesség állapota a cél? Vagy azért akarok életben maradni, mert meghalni vagy nem létezni rossz? Vagyis az élet célja a fájdalom és a szenvedés elkerülése? Vagy azért akarok életben maradni, hogy megismerhessem a világot? De miért fontos ez, miért cél az, hogy egy halandó megismerje a világot? Van valami tágabb keret, amelyen belül ez a megismerés fontossá, értelmessé válik?

Lehet, hogy más emberek szolgálata a cél? Embereké, akiket szeretek? Sokan e szolgálatban határozzák meg életük értelmét. A gyermekem az életem értelme, mondják. De akkor mi a gyermekem életének az értelme és célja, mi a gyerekem gyereke életének az értelme és célja? Ezzel csak elodázzuk a választ.

Mások abban látják életük értelmét, hogy egy ügyet szolgálnak, például az emberi jólét, a boldogság, az erkölcsi tökéletesedés, a szabadság, a demokrácia ügyét. Ezek fontos célok, de nem igazán jó válaszok. Mert bár

biztosan jobb, ha mindenki jólétben, boldogságban és szabadságban él, de mi az értelme, célja ennek az életnek? A jólét, a boldogság, a szabadság élvezete? A jóléti társadalmak jómódú polgárai nem érzik föltétlenül értelmesebbnek az életüket, mint azok, akik elesnek ezek élvezetétől. A halál és a mulandóság pedig a szabadságban és jólétben leélt élet értelmét is megkérdőjelezi.

Az emberi élet értelme talán a kozmikus tudatba illesztve határozható meg. Az emberi életnek akkor és csak akkor van valamiféle haszna, ha a világmindenségnek, mint egésznek a benső értéke nagyobbá válik azáltal, hogy az emberi cselekedetek és tapasztalatok megtörténnek, mint amekkora akkor volna, ha minden más tényező változatlansága mellett ezek a cselekedetek és tapasztalatok sohasem történtek volna meg.

Az élet értelme az, hogy keressük az élet értelmét. Talán ez a válasz az, amellyel még tudunk valamit kezdeni, mert ha erről a keresésről lemondunk, azzal elveszítjük a szabadságunkat.

Úgy tűnik, akkor van az életnek értelme, ha létezésével az ember pozitív egyenlegű változást tud elérni a világban ahhoz képest, mintha nem létezett volna. Ám az élet értelmének keresése örök feladat marad, minden kor emberének választ kell találnia erre a kérdésre, újra meg újra. A végső igazság felé lépésenként haladunk, nincs egyszeri és azonnali válasz, dolgoznunk kell érte.

Miben is áll ezek után a megváltás?

Miután az eredendő bűnt, magát a bűnt és a bűntudatot is körbejártuk, megpróbálom megfogalmazni, hogy számomra miben is áll a megváltás. Már régóta tudjuk, hogy a keresztény egyházak megváltáselmélete meglehetősen ellentmondásos. Ez a megváltáselmélet egyrészt azt állítja, hogy a teremtő Atya túlsorduló szeretetéből kezd bele a teremtésbe. Gondos Atyaként kiváló lakhelyet készít az ember részére az Édenkertben. Aztán vagy a Sátán, vagy az emberpár engedetlensége miatt feladja túlsorduló szeretetét, megharagszik, kiűzi az embert a világba, és büntetésből nyakába önti a kínlódást, a szenvedést, a halált. Igaz, megígéri, hogy egyszer majd megváltót küld az emberiség számára. Azután elküldi Jézust, a Fiúistent a földre, hogy magára vegye emberségünket, s ezen az úton megváltson minket. Mit is vett magára Jézus az emberségünkből? Minden következményt: magára vette a földi élet kínjait, szenvedéseit, és magát a megsemmisülést, a halált is, mint végső sorsazonosságot. Korának emberei a társadalom törvényszerűségei szerint kínhalálra ítélik Jézust, a Megváltót. Végül is meggyilkolják, keresztre feszítik. Az Atyaisten ettől a kegyetlen mészárlástól megkönnyebbül, elfogadja Fia véres áldozatát, és ettől kezdve új szövetséget köt az emberiséggel: az emberiség újra az Édenkert túlsorduló szeretetének áramába kerül. Isten azzal az emberiséggel köt új szövetséget, amely legyilkolta egyszülött Fiát: jól ismerve az ölés tilalmának parancsát - hiszen evett a jó és a gonosz

tudásának fájáról -, mégis embert ölt, s ezzel még tovább súlyosbította régi édenkerti vétjét. Az Atyaisten az emberiség eme bűnét megjutalmazza, és éppen csak azt nem mondja, hogy így tovább. Jézus is méltó jutalmat kapott, Isten megmentette a halál, a megsemmisülés markából, feltámasztotta, és jobbjára ültette, hogy második eljövetelekor ítéljen majd az emberek fölött. (Kit fog kárhozatra ítélni, ha egyszer mindenkit megváltott?) Jézus kínszenvedése mindenkit megváltott, Jézus szétaposta a megrontó kígyó, a Sátán fejét, a világ újra paradicsomi állapotba került. Minden ember bűnét megváltva, Jézus kiváltott minket a bűn szolgaságából. Ma, kétezer év múltával az egész világ paradicsomi békében és szeretetben él. Az állatok sem gyilkolják egymást, zöld növényeket legelésznek. Az ember Isten ragyogásának fényében, békében, szeretetben és harmóniában él a világgal. Nincsenek háborúk, nincs éhezés, nincs fájdalom, minden Isten mindenhatóságának felügyelete és kormányzása alatt működik.

Ilyennek ismerjük mai világunkat? Látszik bármiféle erkölcsi fejlődés a Jézus előtti korok emberének élete és a mai kor emberének élete között? Vagy csak változást észlelünk? Akkor csak egy-egy embert feszítettünk keresztre, ma már tömeggyilkos fegyverekkel embermilliókat is tudunk gyilkolni. Van olyan területe az emberi életnek, amelynek több értelme van most, mint Jézus kora előtt? Nem tűnik úgy, mintha nem történt volna megváltás, mintha még mindig a Megváltót várnánk? Nincs-e igazuk zsidó testvéreinknek, akik mind a mai napig várják a Messiást? Az a sok-sok okosság, amit az előzőekben felsoroltam, vajon kiállja-e annak a válasznak a próbáját, hogy „az emberi életnek akkor és csak akkor van valamiféle haszna, ha a világmindenségnek, mint egésznek a benső értéke nagyobbá válik általa, hogy az emberi cselekedetek és tapasztalatok megtörténnek, mint amekkora akkor volna, ha minden más tényező változatlansága mellett ezek a cselekedetek és tapasztalatok sohasem történtek volna meg”? Vajon Jézus élete kiállja ezt a próbát?

Hitem szerint Jézus élete kiállja ezt a próbát. Jézus valóban teljes sorsazonosságot vállalt velünk. A földi élet minden mozzanatát magára öltötte. Átélt a születés kínját, átélte szülei gondoskodását, de átélte korlátozásukat is, átélte a bűn kísértését, átélte a közösségeremtés örömét, és a meg nem értés, a megtagadás, az árulás kínját egyaránt, átélte a szenvedést, a halálfélelmet és a kegyetlen kínhalált. Élete nyomot hagyott a világmindenségben, más lett általa a világmindenség. Kétezer év során sok-sok ember áldozata, gondolkodása tartotta fenn azt a tudást, amelyet Jézus hozott közénk. Tanításának, gondolkodásmódjának hatása mind a mai napig érezhető. Biztosan más lett volna a világ nélküle, de vele biztosan nagyobb lett a világ benső értéke. Tanításának megváltó hatása átforgatta az emberiség életét. Hány és hány tiszta szívű emberben fakad fel búvópatakként a

jézusi tanítás hűsége és ereje! Hány és hány embertársunk adta oda életét is, került sorsazonosságra Jézussal, hogy hűsége bennünket is újra és újra ösztönözzön erre a hűségre! Jézusnak nem kellett kiengesztelnie az Atya haragját, hiszen azt sem tudjuk biztosan, hogy a bűn valóban olyan rettenetes dolog-e, lehet, hogy csak kevésbé jó döntés. Az Atyaisten dolga a teremtés, a szeretet túlradásának kifejezése. Nem hiszem, hogy a világmindenség ilyen kis porszemét, mint amilyenek mi, emberek vagyunk, azzal tüntette volna ki, hogy felrúgja miatta a teremtés egészét, s történelmünkbe belenyúlva saját Megváltót rendel nekünk. Isten a teremtés folyamatának csúcára olyan élőlényt állított, aki rendelkezik mindazokkal az isteni tulajdonságokkal, amelyek ehhez az időbeli létezéshez szükségesek, ugyanakkor a földi lét minden fizikai és lelki következményét is hordoznia kell. Rajtunk is fordul, ahogy Jézuson is fordult, hogy mit kezdünk ezzel. Olyan ez, mint egy rejtett ajándék: ha keressük, van esély rá, hogy meglegjünk, ha nem keressük, akkor legfeljebb szerencsével találhatunk rá. Hitem szerint Jézus isteni személy, mert olyan hűséges tudott lenni az Atya ajándékához, hogy Isten fiává fogadta őt, megbízta azzal, hogy fogalmazza újra létünk értelmét, sőt adjon küldetést nekünk, hogy társai lehessünk ezen az úton.

Az ember általa vált istenképűvé, hogy Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtette. Lelkünk, lelkiismeretünk, büntudatunk küzdelme önmagunkért könnyen tetten érhető. Lelkünk révén Isten személyesen költözött belénk, és nekünk elsősorban ebben a formában kell egyezsége jutnunk vele életünkről. Hitem szerint nem a nagy Atyaúristennel, hanem a személyesen bennünk lakó Isteni Egzisztenciával kell dűlőre jutnunk. Hiszem, hogy gondozott lelkiismeretünk folyamatos segítséget is nyújt ennek az egyezésnek a kialakításához, sőt azt is hiszem, hogy büntudatunk is elsősorban ehhez adott segítség, mert rendelkezik a jó és a gonosz tudásának ismeretével. Ami áldás és átok egyszerre, mert ha valamit elmaszatolunk, nem egészen tiszta döntéseket hozunk, ha mégoly jelentéktelen dolgokban is, akkor nem hagy nyugodni, újra meg újra próbál a helyes és jó döntések irányába terelgetni. Véleményem szerint nem kell a bűn béklyójában szenvednünk, egyszerűen csak használnunk kell azokat az eszközöket, amelyekkel Isten felszabadít minket. Élete folyamán az ember nagyon keveset változik, messze nem azt éljük át, hogy heroikus változásokon keresztülmenve életünk végére sátni fiakból szentek leszünk.

Hatalmas munkával is csak kis változásokat érhetünk el a tökéletesedés útján.

Ez a lassú fejlődés alátámaszthatja a lélekvandorlás híveinek felfogását, mert több életen át a sok kicsi valóban sokra mehet, valóban érdemleges és jelentős változásokat hozhat, sok-sok helyesen megélt véges életünkkel, szabadságunkkal előbb-utóbb valóban eljuthatunk a végtelen Isten végtelen szabadságának a közelébe.

Jézus útját figyelve számunkra is nyitva áll az út, csak bátornak kell lennünk, és mi is megváltóvá érdemesülhetünk, hozzátehetjük a magunkét a világmindenség benső lényegének jobbításához.

Ehhez nem kell kidobnunk mindent, ami az elmúlt kétezzer évben kialakult; használjuk azt, ami segít ebben, hanyagoljuk el azt, ami gátol.

Az előzőekből az következik számomra, hogy a Teremtő Isten csak arra képes, hogy túlsorduljon a szeretete. Nem hiszem, hogy teremtett volna poklot, afféle büntető- vagy megsemmisítő táborként. Abban is kételkedem, hogy létezik a személyes gonosz, a Sátán. Az emberi gonoszság persze létezik, ezt nap, mint nap tapasztalhatjuk, akár magunkban is. De ha van Sátán, akkor van egy megoldhatatlan kérdés is: Mi történik vele, ha minden ember eljut a tökéletesedésre, és élete a jézusi megváltás paradicsomi állapotába kerül? A Sátánnak és az angyaloknak nincs fizikai testük, így nincs is olyan eszközük, amelynek felhasználásával tökéletesedhetnének. Ha volna Sátán, akkor örök kárhozatra lenne ítélve és teremtve. Ez hogyan hozható összhangba a szerető Isten képével? A mindenható Isten egyetlen örök kárhozatra ítélt teremtménye a Sátán lenne? Ez sehogy nem fér bele a mindenkit szerető és megváltani akaró Istenről alkotott elgondolásaimba.

Senkit nem akarok rávenni, hogy úgy gondolkodjék, mint én, mindenkit csak arra biztatok, járja a maga útját tisztességgel és szabadon. Nem vagyok sem bölcs, sem tudós; amit megfogalmaztam, csak makogás a kimondhatatlanról és megfogalmazhatatlanról. Nekem jó ezek szerint élnem, de tudom, hogy az én életem is csak egy kísérlet. Bízom a lelkem, a lelkiismeretem és a bűntudatom vezetésében.

2010.

BULÁNYI GYÖRGY

KERESSÉTEK AZ ISTEN ORSZÁGÁT (RÉSZLET)

44. KÖVETKEZTETNI ÉS HINNI

a) Tudni

A szellemi látás igéje. Szótári jelentései: megpillantani, megismerni, megtapasztalni, megélni, belátni, mérlegelni, vizsgálni.

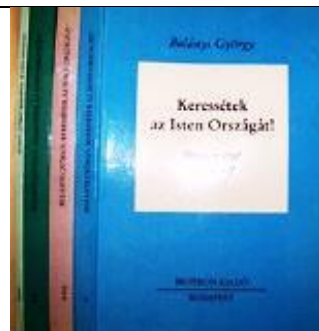
Mik a tárgyai e szellemi látásnak Jézus ajkán? Mondhatni: az egész messiási mondanivaló. Övéinek ezzel a szellemi látással tudniok kell, hogy Ő a Messiás, Ő a Fiú, Ő egy az Atyával. Tudniok kell az aiónvégi feltámadást és a második aión tartalmát. A Messiás mindentudását és bűnbocsátó hatalmát. Azt, hogy Ő az Út; és azt is, hogy mi az, ami jézusi, és mi nem az. Tudniok kell, hogy az ütés összeegyeztethetetlen ezzel az Úttal, és azt is, hogy kicsiség nélkül az nem járható. -

Mily alapon kell mindezt övéinek tudniok? Lássuk egyenként, hogyan jutnak övéi az ezeket az információkat szellemileg látás, a tudás helyzetébe? Hogyan tesznek tehát szert ezekre az ismeretekre?

Az utolsó jeruzsálemi őszön szemére hányja az odavalósiaknak: „Nem tudjátok, honnan jövök, és hová megyek...nem tudtok (nem láttok szellemileg) sem engem, sem Atyámat; ha engem tudnátok (szellemileg látnátok), akkor talán Atyámat is tudnátok (szellemileg látnátok)”. (Jn 8,14.19) E korholás-tárgy az agonizáló Jézus ajkán mentségkereső tárggyá alakul át: „Nem tudják, mit cselekszenek”. (Lk 23,34) A korholás szerint tudniok kellene, hogy a Messiással állnak szemben, és hogy kit készülnek keresztre feszíteni. Nincs kitéve, miből kellene tudniok. De eddigi vizsgálataink alapján kétségtelen: a három esztendő alatt látottak-hallottak alapján. A Szűznek és Józsefnek tudniok kellett volna, hogy Gyermeüknek Atyja házában kell lennie. Itt sincs kitéve, minek alapján; de kétségtelen, hogy a Megtestesülés körülményeiben gyökerező tapasztalatok alapján. (Lk 2,49) Tamásnak és társainak az „eidenai” szellemi látásával kellene látniok az Atyát: „Ha megismertetek volna engem, akkor Atyámat is látnátok”. (Jn 14,7) Csak látták és hallották Jézust, de a tapasztalatok alapján nem mentek bennük végbe bizonyos gondolkodási-szellemi tudatfolyamatok; ezért nem tudják, hová megy Jézus; és ezért nem ismerik az Atyához vezető Utat.

A szadduceusoknak szemükre hányja a második aiónra vonatkozó tévedéseiket. Ha az Írások idevonatkozó anyagából jól következtettek volna, akkor tudnák, hogy Istennek van ereje a második aiónt úgy berendezni, hogy ne álljanak ott fenn azok a problémák, amelyek az első aiónéi. (Mk 12,24; Mt 22,29) A szavain megbotránkozó írástudóknak tudniok lehet, hogy az Emberfiának van hatalma a bűnök megbocsátására, mert csodát tesz számukra: meggyógyítja az inaszakadtat. (Mk 2,10; Mt 9,6; Lk 5,24) Ehelyt konkrétan megjelölődik az az érzékelési-látási, tehát tapasztalati anyag, amelynek alapján létre kell jönnie az „eidenai” szellemi látásának, a tudásnak. A búcsúbeszéd hosszas magyarázatainak végeredményeként a beszéd folyamán annyi értetlenséget mutató tanítványok úgy érzik, hogy végre szinkronba kerültek Mesterükkel: „Most tudjuk, hogy mindent tudsz...ezért hisszük, hogy Istentől jöttél”. (Jn 16,30) A tanítványok úgy érzik tehát, hogy a szellemi látás síkján végre rendbejöttek; mivel most már szellemileg látnak, ezért hisznek!

A búcsúbeszéd során halljuk Jézus kijelentését, hogy övéi tudják az utat; azaz tudják, hogy Ő az Út, amelyen eljuthatnak az Atyához. Valójában csak a búcsúbeszéd végére tudják majd, a szavak elhangzásakor még

értetlenek. Az egyébként alaptalan jézusi feltételezésnek „alapja” megint csak az volna, amit övéi a három esztendő alatt hallottak-láttak; pár verssel később utal is erre Jézus: „Annyi ideje vagyok veletek...” (Jn 14,4-9) Fél évvel korábban, az utolsó jeruzsálemi őszön arról szól, hogy övéi „tudják” az Ő hangját, és nem „tudják” az idegenekét. A messiási hangot tudják, a sátánit nem; azaz a messiási hangot követik, a sátánit nem. El tudják tehát dönteni, mi a messiási tartalom, és mi az azzal ellenkező, a sátáni. Minek alapján tudják? Itt sincs kitéve, de nyilvánvaló: a látottak alapján. (Jn 10,4-5)

A Zebedeus-fiak nem tudják, miféle pneumá-júak, amikor tüzet akarnak hullatni az égből az őket be nem fogadó számariai falura. Nem tudják, mert azt gondolják, hogy összeférhető az erőszakalkalmazás Mesterük Pneumá-jával. Pedig szándékuk a tisztátalan, a sátáni pneuma megnyilatkozása. (Lk 9,55) Minek az alapján kellene tudniok, hogy a Lélekkel összeegyeztethetetlen az, amit akarnak? A hallott és megértésre szánt tanítás alapján.

Még az utolsó vacsorán is az evilági nagyság álmaikat kergető tanítványoknak Jézus megmossa a lábát. Péter értetlenségére válaszolva mondja: „Amit most teszek, még nem tudod...nem lehet a szolga nagyobb uránál...ha ezeket tudjátok, boldogok lesztek, (feltéve) ha meg is teszitek”. (Jn 13,7.17) A vonakodó Péter a nagyság álmaikat kergetve nem érti még az evilági kicsiség országbeli nagyságát, de majd megérti: „Amit teszek, te még nem tudod (szellemileg még nem látod), de majd megismered (ginószkein!) ezután” (Jn 13,7) Mellérendelődik tehát igénk a „ginószkein” igének, melynek tartalmát azonnal megvizsgáljuk. Ebben a mondatban a két ige jelentéstartalma azonos: a szellemi látás, az értés.

Nem kétséges, az „eidenai” az érzéki tapasztalatokat értelmileg feldolgozó magatartás igéje. Jelenti ennek eredményét is, folyamatát is. A magvetőről szóló példabeszéd megmagyarázását kívánja a Tizenkettő Tőle. „Nem értitek (eidenai) ezt a példabeszédet”, (Mk 4,13) - hangzik Jézus válasza. Az értés ehelyt abban állna, hogy magyarázat nélkül is tudnák az útfél, sziklák, tövisek és jó föld képsorozat mögötti tartalmat.

Egy esetben rendelődik mellé igénknek a „piszteuein”. A búcsúbeszéd végén a tanítványok ezt mondják: „Most tudjuk, hogy tudsz mindent...ezért hisszük, hogy az Istentől jöttél”. Jézus kétli: „Most hiszitek?”. (Jn 16,31) A kérdés szkeptikus, de ez a szkepszis nem (vagy elsődlegesen nem) tudatbaserzési tartalomra utal, amint majd még látjuk (46c num). Egyébként alig több, mint stílus-variáció, amennyiben ez „eidenai” tárgyai is tartalmazzák a jézusi dogmatika és morálteológia legjelentősebb tartalmait. Övéinek azt kell tudniok, szellemileg látniok, amit mi mint a hit legfőbb tárgyait ismerünk. Az „eidenai” és a „piszteuein” között nincs különbség ama tárgyak tekintetében, amelyekre ez a két tudatbaserzési folyamatot jelentő ige vonatkozik.

Egy másik esetben az „eidenai” velejárója-

következménye az (akoluthin = követni). A juhok ismerik Jézus hangját és ezért „követik”. (Jn 10,4-5) E „követik” ugyanazt a funkciót tölti be a legelésző nyáj képén belül, mint a termőföld-képen belül a „hinni” igével párhuzamba állított magot-igét elfogadás-megtartás, tehát a hűségfunkciót (47e num).

b) Ismerni – mit?

A ginószkein szótári jelentése: megismerni, belátni, ismerettel rendelkezni, tudni, érteni, ítélni, következtetni. Főnévi származéka az első keresztény században nagy szerephez jutott (gnószisz = tudás) szó, melyet Lukács egy ízben az Úr ajkára is ad: „elvéttétek a tudás kulcsait”. (Lk 11,52)

Szavunk négy ízben az „eidenai” szinonimája. „Nem értitek (eid.) ezt a példabeszédet, akkor hogyan értitek majd meg (gin.) a többi példabeszédet?”. (Mk 4,13) Ezenfelül Jánosnál három ízben: „Ti nem ismertétek meg (gin.) Őt, én pedig ismerem (eid.) Őt” - mondja a jeruzsálemieknek az utolsó őszön Atyjáról; „Amit tesztek, nem érted (eid.) még, de majd megérted (gin.) később” mondja a lábmosás után Péternek; „Ha megismertetek volna (gin.) engem, Atyámat is ismernétek (eid.)” - mondja a búcsúbeszéd során a Tizenkettőnek. (Jn 8,55; 13,7; 14,7) Látható: ezek a mondatok nem ismernek semmiféle jelentésbeli különbséget a két szó között.

A példabeszédek megértésére vonatkozóan Lukácsnál szavunkat helyettesíti a „szünienai” (44f num): övéinek adatott tudni (gin.) az Ország titkait, de a többiek hiába hallják, „nem értenek”. (Lk 8,10) - Kapcsolódik a „theórein” igével is: „Mostantól fogva ismeritek és láttátok Őt”, (Jn 14,7) - azaz a tanítványok megértették, hogy aki Jézust látja, az az Atyát is látja; tehát mindkét ige tárgya: az Atya. Ez esetben a ginószkein kétségtelenül szellemi elfogadást jelent, mégpedig Jézus magyarázata alapján. Igazolja-e Jézus, amit állít? Igazolása ennyi: Atyja cselekedeteit cselekszi; nincs tehát két cselekvő (6b num). „A világ nem képes elfogadni (lambanein) az Igazság Lelkét, mert nem látja (theórein) és nem ismeri (gin.) Őt”. (Jn 14,17) Szellemi látást, értést jelöl a két utolsó ige; amennyiben ez adva van, maga után von egy akaratiba is átnyúló szellemi magatartást: elfogadni a Szentlelket.

A főpapi imában végül mellérendelődik igénknek nemcsak a most látott „lambanein”, hanem a „piszteuein” ige is: „A szavakat...átadtam nekik, és ők elfogadták és megtudták, hogy Tőled jöttem ki és elhitték, hogy Te küldtél engem”. (Jn 17,8) Azonos a három ige tárgya: Jézus Messiás-volta. Ugyanily mellérendelésbe kerül igénk a „pisteuein” igével a templomszentelési ünnepen: „Ha nekem nem akartok hinni, higgyetek a cselekedetekben, hogy megismerjétek és higgyétek, hogy bennem van az Atya és Én az Atyában”. (Jn 10,38) Ugyanebben a szinonim kapcsolatban használja őket Péter is Kafarnaumban az Úrnak mondott szavakban: „és mi elhittük és

megismertük, hogy Te vagy az Isten szentje”. (Jn 6,69)
A ginószkein tehát egyfelől ugyanúgy a szellemi értés igéje, mint az eidenai, másfelől élesen megmutatkozik, hogy ismerettárgy tekintetében egybeesik a piszteuein szavával. Más szóval: Jézus ugyanannak értését-ismerését kívánja, amit mint hittárgyat kínál fel. A ginószkein összes előfordulásainak megvizsgálása kétségtelenné teszi ezt.

A jézusi mondanivaló egésze, hitünk egész tartalma - tárgya a ginószkein igének. E ginósz-ke-in-tárgyak részletes felsorolása részletes dogmatikai és morális vázat nyújt. Témakörökbe összevonva soroljuk fel csupán a tartalmakat: az Atya, a Fiú-Messiás, az Atya és Fiú kapcsolata, a Lélek, Isten és ember egymásbanlevése. Isten emberek szeretése, az Isten Országának elközelgetése, az Ország aratása, az Ország titkai, újjászületésünk, Isten akarata és az Istennek-tetszés, a kicsiség-eszmény, az adástörvény, az Ország evilági jelentősége - mindezeket a tanítványoknak ismerniök, azaz szellemileg látniök kell. Csak megjegyezzük: nemcsak a negyedik evangéliumban találjuk meg e tárgyakat.

c) Ismerni - milyen alapon?

Tegyük most részletes vizsgálat tárgyává e „ginószkein” ige jelentését. Miféle információ húzódik meg az ismeret mögött? Tapasztalat, következtetés, tekintély alapján ismeret - ez az ismeret? Négyféle választ is kapunk.

Első: igaznak tartani. „Miért nem ismeritek el beszédemet, miért nem hallgatjátok meg ígémet?”. (Jn 8,43)

Második: a valóságnak megfelelően látni. „Ti nem ismertétek meg Őt, Én ismerem Őt. És ha azt mondom, hogy nem ismerem Őt, akkor hozzátok hasonló hazug leszek”. (Jn 8,55) Az igazságot tagadja meg a hazug, aki nem ismer; és aki ismer, az az igazság alapján áll, ami pedig a valóság tükrözése (16a num). Ővéit azért fogják Isten nevében üldözni, mert az üldözők nem ismerik sem Atyját, sem Őt; az örök élet pedig lényegében azonos az egyetlen igazi Isten küldöttjének, Jézusnak, a Messiásnak megismerésével. (Jn 16,3; 17,3)

E két első válasz alapján a „ginószkein” igaz, a valóságnak megfelelő ismeretet közöl, homályban hagyja azonban az információ jellegét, a forrást. Azaz kultúrunk nyelvén szólva: lehet még akár tapasztalati, akár kikövetkeztetett, akár tekintélyi alapú ismeret.

Harmadik: értelmi tudatbaszerzés. A tanítványok nem értik a magvető-példabeszéd, Péter pedig a lábmosás értelmét. (Mk 4,13; Jn 13,7.12) A farizeusok nem értik, hogy a Messiás irgalmat akar és nem áldozatbemutatást; a zsidó nép egésze pedig nem értette meg, hogy a Messiás koncepciójának elfogadása megmenthette volna hazájukat a pusztulástól. (Mt 12,7; Lk 19,42.44) Lukács megjegyzi, hogy a tanítványok nem értették meg Jézus szenvedés-bejelentését. (Lk 18,34) A Messiás azért szolgál magyarázatokkal, hogy segítse ezt az értési

folyamatot, (Mt 13,11; Lk 8,10) s az utolsó vacsorán végre pozitív előjellel is elhangzik a szó ebben a jelentésben: a világgal ellentétben a tanítványok ismerik-értik a Lelket. (Jn 14,17)

E helyeken igénk az emberi értelmi képesség csődjét, nemfunkcionálását jelzi. Mivel az itt szóban forgó erkölcsstani jellegű megállapítások, ismerettárgyak - kultúrunk fogalmai szerint is - az emberi értelem által megérthető, a meg-nem-értés arra utal, hogy a Jézus által kívánt megértésnek tudatbaszerzésen-túli, tehát akarati feltételei-velejárói is vannak. Sem a tanítványok, sem a farizeusok, sem a zsidó nép törekvésvilágával nem volt ugyanis összeegyeztethető a fentiekben megjelölt jézusi tanítás. Törekvésközpontjuk igényeivel ellenkezésben volt; ezért nem jöhetett létre a megértés. A „ginószkein” sem merő ismerő tevékenység tehát, hanem csupán hangsúlyt tesz a differenciálatlan emberi törekvésnek tudatbaszerző jellegére.

UTOLSÓ KÍVÁNSÁG

– csak
v i s s z a ne éljek...!

ÉLETEM ÉTELE

Eddig készült – most fogy.

VÁLASZTÉKUNK

diktatúra
Vigyázz, mit beszélsz!

demokrácia
Mindegy, mit beszélsz.

KIRÁLY IGNÁCZ

BULÁNYI GYÖRGY ÉS JÉZUS ADÁSTÖRVÉNYE

Amikor a II. Vatikáni Zsinat kinyilatkoztatásra vonatkozó nyitása (Lumen Gentium 8, Dei Verbum 18; Gaudium et Spes) Gyurka bácsi kezébe jutott, így nyilatkozott: „...az következett számomra, hogy csak bátran tovább...” (Önéletírás, 34. o.). Merre tovább? 1964-től az 1968-ig tartó biblikus munka felé. Amikor az ötkötetes KIO (Keressétek az Isten Országát) elkészül, és 1970-re átdolgozza, megszületik a Jézus ajkára adott biblikus anyagokból a hármass etikai törvény: adás, békességteremtés, szolgálat. Kövessük most az adástörvény kibontakozását Gyurka bácsi életművében, és így a Bokor életében is.

„Az ADÁS Szentháromságának életével megajándékozott testvérek élete nem lehet más, mint a Szeretet-Istennel létrejött egymásban levés egyetlen lehetséges alapja – a szeretet... Az országbeli adás eredményezi az Istennek-tetszést” – olvassuk a KIO 2. kötetében /359-360. o./ Ennek egyszerűbb, közérthetőbb kifejtését adja a Merre menjek? c. hittankönyv (1971): „Ha minden ember a felebarátom, akkor nem lehetek közönyös egyetlen emberrel szemben sem, akinek nincs mit ennie, nincs ruhája, nincs lakása, nincs gyógyszere, nincs szabadsága” /115. o./ Az adástörvény kiemelt hangsúlyt kapott kisközösségeinkben. Erről olvastunk, ezt vitattuk meg, és ehhez kerestünk gyakorlati megvalósítási lehetőségeket.

1. Nyitott szemmel

Ahhoz, hogy adni tudjon az ember a rászorulóknak, bizony nagy fegyelem kell az anyagiak terén. Gyurka bácsi addig érvelt, míg beláttuk: pénzügyi fegyelem nélkül föléljük összes bevételünket, egyénileg, családirag egyaránt. Lelkítükreinkbe bekerült a „boríték szentsége”. Ez azt jelentette, hogy havi bevételünket rögtön a hó elején elosztottuk, borítékoltuk. Három alapszempon volt jellemző: megélhetés, közösségi támogatás, karitás. Mindez százalékosan fogalmazódott meg, kinek-kinek elkötelezettségi szintje szerint, pl. 75-20-5. Ilyen odafigyelés mellett természetes volt, hogy egyre erősebben megjelent életünkben az adásra irányuló magatartás. Ifjúsági táborokban, lelki gyakorlatokon böjti napot is bevezettünk, amelynek megtakarítását a rászorulóknak juttattuk el. Mindenki igyekezett egyéni életében is arra, hogy jövedelméből, idejéből, energiájából jusson a rászorulóknak is. Erről szóló beszámolók rendszeresek voltak szentgyónásainkban, lelki beszélgetéseinkben. Gyurka bácsi fejlődési irányt is adott. Környezetünk rászorulóit összehasonlította a 3. világ rászorulóinak helyzetével: „Mit szól egy családjával együtt utcán háló és meghaló indus az ötszobás családi házzal rendelkező...keresztények programjához...?” (Pécel,

1964) Erősen figyelni kezdtünk a világ szegény országaira. Segítségünkre voltak ebben a nyugaton megjelenő magyar nyelvű egyházi folyóiratok, mint pl. a Szolgálat. Ennek a papi folyóiratnak a missziós rovata rendre

hozott neveket, címekeket és információkat a missziókból (Hegyi György, A-9800, Spittal a. d. Drau). Latin-Amerika (Helder Camara), India (Teréz anya) és Afrika betegeket (leprásokat) ápoló missziói számára szorgos asszonyi kezek kötni kezdték a fáslikat, takarókat. Dobozolni kezdtük adományainkat, még akkor is, ha azok „piaci” értéke sokszor nem érte el a postaköltséget. Gyakorolni kellett a szavainkat hitelesítő adakozást. Tenni és figyelni, hogy jobb megoldásokat is találjunk.

Ha lehetőségünk volt, igyekeztünk részt venni a világ keresztényeinek konferenciáin, rendezvényein, hogy lássunk, hirdessünk és tanuljunk. Ilyen volt a II. Európai Ökumenikus találkozó Grazban 1997 júniusában. A testvéri beszámoló kiemeli, hogy az OSZTOZÁS (Sharing) az emberek egymással való megbékélésének alapja (Döry István, 1997). Ez az osztozás szó százszor szent fogalom Gyurka bácsi írásaiban, beszédeiben. Ilyen volt pl. a Fülöp szigeteken rendezett kongresszus, Manilában, 1989 július 11-20 között. „Mindnyájunkat megráz, hogy milliók éheznek, és felháborít, hogy ennek fő oka az igazságtalanság” – írja beszámolójában testvérünk (Karaj, 1989/3, 136. o.). Gyurka bácsi azt képviselte, hogy a mi dolgunk nem a mindenkori nagypolitikával való harc, hanem mindenekelőtt a magunk adástörvényének hatékonyabb teljesítése. Olyan címzettek kell találnunk, akiknek segíthetünk kiemelkedni áldatlan helyzetükből. Nagy segítségünkre volt az 1976. dec. 1-i taizéi levél. Azt az irányt fogalmazta meg Roger testvér és munkacsoportja, amelyet magunk is kerestünk: „Te, aki olvasod ezt a levelet ... úgy vonhatod be Isten népét az evangéliumnak ebbe a radikalizmusába, hogy a magad életét konkrét cselekvés által az egymással osztozás jelévé teszed...” (Karaj 78/4, 47. o.). Így találtunk rá egy olyan támogatandó programra, amely a világ legszegényebbeit neveléssel, oktatással ki akarja emelni embertelen helyzetéből.

2. Nyitott pénztárcával

a. Educational Sponsorship Programme (ESP, Ahmedabad, India). 1977-ben felvettük a kapcsolatot az alapítvány alapító papjával, a jezsuita Cedric Praksh gujarati atyával. Az adományaink kijuttatását akadályozó tényezőket kezelni kellett. A hazai politikai helyzet nem tette lehetővé a támogatás legális lehetőségét: a kiutazóknak alacsony valutalehetőséget engedélyezett, nekünk pedig általában nem volt kiutazási engedélyünk.

Az indulásban segített a katolikus Egyházunk miseintenciós lehetősége. Hazai idős papok vállalták misék elmondását x forintért, erről igazolást kapva értesítettük Frankfurt megfelelő irodáját, akik az összeget elküldték az általunk megadott címre. Kissé megcsappanva bár, de adományaink megérkeztek.

A másik lehetőséget az jelentette, hogy finn testvéreink vállalták nálunk készített, vásárolt magyaros termékek finnországi értékesítését, és a bevételt kiküldték Indiába. Ilyen áttételekkel fogadhattunk jelképesen örökbe egy-egy indiai gyermeket, akikről fényképes beszámolókat is kaptunk. Rendre figyelemmel kísérhettük hősies küzdelmüket a szegények felemeléséért. Így olvashattunk az 1994-es ENSZ Népesedési Világkonferenciáján történekről is, ahol „Prakash – budapesti szavai szerint – száz indiai gyerek kerül annyiba, mint egy amerikai... Dühöngött a kairói konferencián, ahol megintcsak a terhességet megelőző pirulával akartak segíteni a harmadik világon” (Bulányi: Szeress, és tégy amit akarsz).

A harmadik lehetőség rövidíteni kívánta az adomány útját. Ez azt jelentette, hogy megtakarított pénzünket valutára (dollárra) váltottuk, és valamilyen személyes úton Nyugaton, főként Bécsben, postára adattuk az ESP részére. Ez a megoldás azonban kimerítette a „valutakijárlás büntetének” fogalmát. 1988-ban egy 1100 dolláros adomány fennakadt a reptéri ellenőrzésen, és a bíróság egy év börtönnel jutalmazta karitatív igyekezetünket. Szerencsére annyira egyértelmű volt a karitatív jelleg, és oly közel volt a valutaszabályozás enyhítése, hogy felfüggesztett büntetés lett belőle, az adomány elkobozásával.

A politikai változások lehetővé tették a Harmadik Világ Alapítvány létrehozását 1991. november 17-én. Az ESP részére ezen az úton 1993 és 2005 között 51.165.687 forintot tudtunk küldeni. Ez a kapcsolat mindmáig élő kapcsolat. Cedric Prakash SJ személyes kapcsolatban van velünk. Többször járt Magyarországon (Budapest, Székesfehérvár, Érd, Pécs... lásd a mellékletet), évente testvéri beszámolót küld életükről. Személyes kapcsolatunkat jól mutatja üzenete Gyurka bácsi halála alkalmából: „Számunkra itt, Gujaratban Bulányi atya elképzelései igazi áldássá váltak! Több mint 30 éve immár, hogy Oktatási Támogatási Programunk keretében szegény és peremre szorult gyermekek százait támogathatjuk sokatok áldozatának és nagylelkűségének köszönhetően...” (Prakash levele, 2010. június).

b. Latin-Amerika ismét bekerült adástörvény-teljesítésünk látókörébe. Hála érte Finta Lajos paptestvérünknek, aki a perui indiánok oktatási, életvezetési ügyén fáradozik embertelen körülmények között. A vele való személyes kapcsolat (pl. Koinónia, 2011, 1823. o.) és beinduló támogatásunk mutatja, hogy Gyurka bácsi számtalanszor hallott imája a „mindent adó Isten”-ről továbbra is segíti adástörvény-teljesítésünk fejlődését. A Harmadik Világ Alapítvány rendszeresen tájékoztat, és beszámol éves adakozásunkról (pl. 2004:

200.000 forint).

Gyurka bácsi példája erősítette azt a szemléletünket, hogy figyeljünk a nagyvilágban felcsillanó jézusi hangokra és az adásunkat erősítő hírekre. Az „Érted vagyok” folyóirat ennek szolgálatában hoz híreket Tanzániából (2012), Kongóból (2013), Kairóból (2013), Haitiről (2014)...

c. Gyurka bácsi figyelmét természetesen nem kerülte el a határon túli magyaroknál mutatkozó kezdeményezés, amelyet Böjte Csaba ferences testvér indított 1992-ben Déván. Személyes adományai és a Bokor igyekezett segíteni az induláskor sok akadályba ütköző, de mára kiteljesedett mozgalmat, amely az erdélyi szegény gyermekek fölkarolását szolgálja Csaba testvér karizmatikus személyiségének irányításával.

A kárpátaljai magyar és nem magyar rászorulóknak sem kerülhették el figyelmünket. Gyurka bácsi ott is tájékozódott, és közösségeiben megbeszélte a helyzetet. Azóta több közösség rendszeresen támogatást küld a rászorulóknak, az ottani katolikus és református papi, lelkési közvetítéssel. A személyes kapcsolat élteti ezt az adakozást is: visszajelzések, fényképek, találkozások. Az adakozás szempontja itt is az, hogy „halat azért adjunk, hogy halászni tanulhassanak a rászorulóknak”.

Az adástörvény-teljesítésben Gyurka bácsi arra tanított, hogy a két ösegyházi szempont legyen szemünk előtt. Egyrészt, hogy „ne tudja a jobb kéz, mit csinál a bal”: nagylelkűen, méricskélés nélkül adjunk, amikor erre indítást érzünk. Másrészt, hogy „izzadjon meg az alamizsna a kezében”: ésszerűen, önálló életképességre segítve adjunk.

3. Nyitott figyelemmel a környezetünkre

A Bokor Hazai Rászorulóknak Alapítvány 1997-től kezeli közvetlen környezetünk karitatív kihívásait. Napjainkban jutottunk oda, hogy az alkalomszerű, személyes megkereséseken túl rendszeres támogatást adjunk a hajléktalanok megsegítésére.

A Bokor – névvel vagy névtelenül – adásaival igyekszik hitelesíteni a Gyurka bácsitól tanult „mindent adó Isten”-ről vallott meggyőződését. Ki-ki ott, ahol él: pl. Pécs vagy Sopron példa értékű tevékenységeire örömmel tekinthet Gyurka bácsi, és tekinthetnek mindazok, akik fejlődni akarnak a jézusi adástörvény teljesítésében. Ki-ki úgy, ahogy teheti: egymást támogató névtelen adományokkal, értékáramoltató felajánlásokkal – az elfogadás adakozásra indító szellemében.

Gyurka bácsi 1995-ben írta meg A Bokor lelkisége c. könyvét. Ennek a „Szeretet és mindent adás” fejezetében minden ember számára közérthetően fogalmazza meg a jézusi alapelvnek a mindennapokra kiható tanítását: „Nevelnünk kell magunkat az Isten akarata szerinti pénzfelhasználásra is. Aki neveli magát, az eredményeket ér el. Aki ma még csak kölcsönkérésekkel tudja kihúzni fizetésnapig, az is eljuthat oda, hogy rendszeres megetetője lesz az éhezőknek...”

PODMANICZKI IMRE

MARCI...

Kedves testvérek!

Dicsérni jöttem Marcit, nem temetni, - hogy megfordítsam Antonius gyászbeszédének kezdetét. Szeretnék egy csokrot összeválogatni abból a sok értékből, mely Isten ajándékeként Marci testvérünk életében virágzott ki. Virágos kert volt az élete, sok tövissel díszítve, - a legszebb szálakat igyekszem kiválasztani a rengetegből.

Hogyan is találkoztunk? '79 karácsonya előtt kerültem Vácra a Fehérek templomába káplánnak. Új helyen egy ideig elveszett az ember: se a helyét nem találja, se barátai nincsenek. Éppen a karácsonyi játéokra készült az ifi csoport, élükön a Gyombolai fiúkkal. Azt hiszem, a Kis Herceget próbálták. Mivel a plébánián nem örvendett nagy tisztességnek a Bokor, Marciéknál próbálták. Velük én is. Akkor találkoztam Marcival és Évával. Úgy fogadtak, mintha saját gyermekük lennék. Ez a testvéri szeretet, a család belső rendje és szeretet-sugárzása egészen lenyűgözőtt. Átsegített a kezdeti hetek ökörnyal-szerű kóválygásán, és tartósan bizonyult. Éva pótmamám lett, mindnyájan pedig - valóban krisztusi értelemben - testvéreim. Kétség nem fért hozzá, hogy akik így tudnak élni és szeretni, azok közt a helyem. Az sem volt kétséges, hogy én is a közösségükhöz szeretnék tartozni. Hogy aztán '81-ben elkerültem Vácra, befogadtak a saját kisközösségükbe, amit Gyurka bácsi vezetett. Ennek már 34 éve. Az idő szaladt, a barátság maradt.

Most, hogy hamvai jelenlétében bemutattuk érte a legszentebb áldozatot, tudatosan meg kell vallanunk, hogy most is köztünk van, köztünk vannak, mert Jézus velünk van, s azok is, akik Hozzá tartoznak. Illik, hogy a szép verseket faragó Marci testvérünk itteni jelenlétét versben énekeljem meg:

*Az Úrban békén elaludtakat
messzeségben keresnünk nem szabad.
Szent Ige szól, hogy sebünk bekötözze:
Krisztusban vannak! Vele mindörökre!*

*Krisztusban, nem valahol idegenben,
nem ahol álmok árnyéka lebben.
Krisztusban, ki megígérte nekünk,
hogy minden napon itt lesz velünk.*

*Krisztusban itt, Krisztusban ott!
Felelj: van boldogabb találkozási hely?
Nincsenek messze! Mért a fájdalom?
Ott vannak csak a túlsó oldalon!*

/Dora Rappard/

Ott volt ő teljességgel népes családjában, mint Éva hű társa és gyermekei igazi atyja. Ott volt a kisközösségben, mint mérvadó és hiteles testvér, - hittel teljes, határozott véleményére mindnyájan adni tudtunk, mert meggyőződésből fakadt minden szava. Míves előadásai, elmélkedései sokak számára jelentettek lelki gazdagodást, iránymutatást, Jézushoz való közeledést. És ezek nem közhelyek. Sokak barátja, lelki vezetője volt.

Tudtuk, vártuk, hogy a nyári lelkigyakorlatok végén mindig meglep egy témához kapcsolódó verssel, - nem is maradt el soha. Versei, mint egyénisége és szavai, - határozottak, néha kemények voltak, mint a szépen szaladó vonat kattogása. Persze, - tanár ember volt. Nem csak igazat, hanem szépet is akart mondani. Mert ez illik Isten igéjéhez és Országához, ez illik az elkötelezett ember hitvallásához. Cantare amantis est! – mondja szent Ágoston. Aki szeret az dalol. Mély Isten- és emberszeretetének megnyilvánulásai voltak dalai.

Nehéz időkben, amikor gyanús szemmel néztek a kisközösségre az egyházon belül is, - Vácott ilyen probléma nem volt. Marciék igaz hite, ragaszkodása az egy, szent, katolikus és apostoli anyaszentegyházhoz, - elfogadottá tette közösségi munkálkodásukat. Nem külső, harcos kritikusként, hanem belső segítőként élte meg katolikus hitét. Egyházközösségében ugyanilyen hatásosan szolgált, családjával együtt.

Hogy a krisztusi hasonlóság megnyilvánuljon életében, el kellett temetnie leányát, majd oda kellett adni egy időre Évát, az élete párját. Éva temetésére érkezve ezzel jött elélem: Nagyon bűnös vagyok. Lázadoztam. Lázadozom. Csak ez az egy kérésem volt: hogy én menjek el előbb. Vigasztaltam: Marci bátyám, te mindig lovagias és udvarias ember voltál! Légy hát udvarias és ereszd előre Évát! Azt hiszem, inkább kapaszkodott belé, ha előre eresztette is!

Az Úristen pedig sokkal jobb. Éva előre ment helyet készíteni. Marci meg egyre inkább ott volt, mint itt. Akinek a fele odaát van, az már maga is odaát van. „Több annak a gondolatja, mint amennyi jó falatja...” /A szegény asszony könyve/ Nem csak testi gyengesége, hanem egyre szomjasabb vágya a találkozásra vezette el őt utolsó földi percéhez. Gondoljuk el, milyen édes találkozás lehetett az: Éva és Marcsi, Imre bácsi társaságában fogadják a kapuban, ami megnyílt Marci számára! Ha most szomorkodtok, tegye könnyűvé bánatos lelketeket az ő találkozásuknak nagy öröme! Mi is, közössége testvérekéi, a hiánya miatti szomorúságunkat az atyai házban megélt boldogságukkal akarjuk vidámmá formálni.

Mi még egy ideig itt maradunk. Jó volna bekukucskálni mostani megpihent és békességes életükbe. „Hullatja levelét az idő vén fája...” – Arany János Buda halála kezdő sora illik ránk. Alig több, mint egy év alatt elment Éva, Imre bácsi, most Marci. „Hajt az idő, nem vár,

elmegyünk mi, vének, - csak híre marad meg karunk erejének.” Elmentek helyet készíteni nekünk, de amit erős karral és bátor szívvel építettek Isten országában, - az velünk marad, velük együtt.

Hogy végét szakasszam s ne legyek módfelett szószátyár, - ismét egy verssel, Gárdonyi Géza buzdításával csukom rá az ajtót a múltra:

Ne nézzetek rám borzalommal, ha meghalok. - Az a halott a koporsóban nem én vagyok.

Csak hamu az, elomló televény a láng eltűnt. A láng: az voltam én!

Sorsomnak gyászán ne keseregjete, s ne mondja a pap: „Íme, porba hullt!” sirassátok az árva gyermeket, s ne a rabot, aki megszabadult!

S mikor a szónok a sírnál beszél és végül kiált: „Hát Isten veled!” -Ne le, a sírba integessen nékem, fölfelé nyújtson búcsúzó kezet!

Isten Veled és velünk is, Marci bátyám!

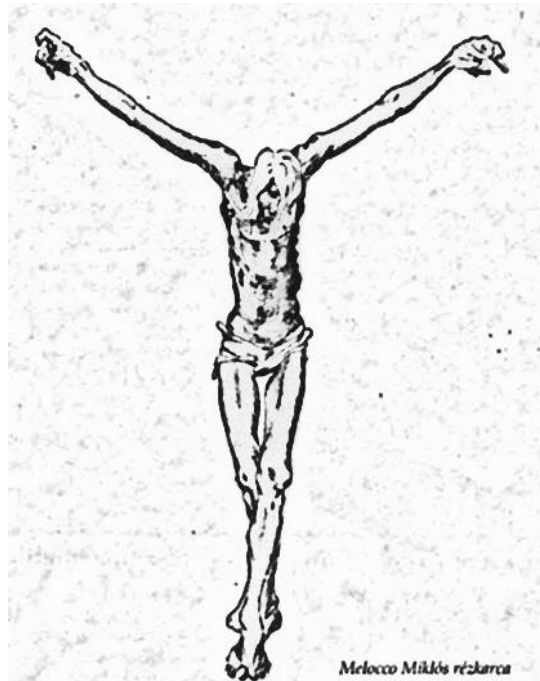

Feltámadt! - Érted!?

Feltámadt érted!

(HJ)

Halál, hol a te fullánkod? – kérdi Pál. Vele együtt mi keresztények is bizakodva és végérvényesen az Életre mondunk igent. Nemcsak mi, hanem mások se halljanak meg. Szeretnénk túllépni önpusztító világunkon. Nem akarunk háborút. Nem akarunk egymástól való félelmen alapuló békét... A Feltámadottól várunk életet és csak szelíd békéjében bízunk...

Tunyogi Csapó Gábor

NAGYPÉNTEK

Ömlik a fény s bár még feketén hajlongnak az ágak, újveretű, zengőbb koncerthez hangol a cinke. Megszaporodtak a kisbárányok és a hegyoldal hangos a friss reszelővel ezüstös színre recézett, késről mitse tudó, jókedvű, száz bari-hangtól. Udvarokon pelyhes gombócként gördül a csirke, gágog a fényben a lúd, nyújtózik, villog a szárnya. Nézd: az öreg levelek hogy hullnak a fáról a földre. Fáj, fáj s egyre erősebben fáj messzi szerelmünk. Fönn a magasban felhőbalták vágnak a fénybe, ácsol a szél s a sugárdarabok – lágy, könnyű gerendák – fúrge kezében megperdülve kersztbe feszülnek s roppant karjaival széttáru a krisztusi fejfa.

Mecsekszabolcs, 1956. április

Megszólított-e a szent három nap liturgiája? Többet jelent-e számodra Jézus haláltusája, mint amiket az akciófilmekben látsz? Sötétségbe engedted-e bevilágítani a feltámadás világosságát? Akarod-e ebben a fényben újrakezdeni életedet? Személyesen megérintett-e Jézus életét odaadó barátsága? Hiszed-e most már, hogy senkinek sincs nagyobb szeretete annál, mint aki élet adja barátaiért?

MEGVÁLTÁS HAIKU

Egyetlen egyszer
halhattam csak meg érted.
Élned neked kell.

Farkas István
2005. 01. 18. Szekszárd

Laudetur! – kicsiny válaszként 2 haiku:

Ámde velünk van,
és míg utunkat járjuk,
segíti léptünk,

Nekem kell élnem,
közben eljutok hozzá,
rajta keresztül!

Bara Péter

.....

Tunyogi Csapó Gábor

Húsvéti fohász

Kétezer éves sírköved gördüljön el ma újra.
Hegyek és erdők fussanak, dobogjon barna lábuk.
Te barlangodból meztelen kilépve, állj az útra,
tenyered sebbé nyílt szemét tartsd fel magasra: lássuk.

Hullámozzék a föld, akár a víz, ha kő csapódott
beléje, szürke gyűrűi torlódjanak az égre.
Fémfellegek szitáljanak fejünkre kása-ólmot,
rémült szívünkön üssön át az Isten szívverése.

Te járj a mélységek felett. Ki még nem látta arcod,
hadd higgye, hogy a végítélet lármakürtje harsog,
higgyék a hitlenek: megért a pusztulás vetése.

Aztán egyetlen mozdulattal parancsolj nyugalmat,
hogy értsük: kettő Benned egy: kegyelmed és hatalmad,
s tenyered szemmé nyílt sebéből nézzen ránk a béke.

Esti sóhaj

Én Istenem, jó Istenem,
széthullt napod összeszedem.
Kicsi kívét szántál nekem,
ahogy adtad, tűzre teszem.

Adni, venni sose sietsz,
engem órabérben fizetsz.
Ki kérdezi, holnap mi lesz?
Parva domus, magna quies.

Bécs, 1962. december

Nagypéntek után

S magára marad az éjszaka
a reményteleneké
a kétségbeesetteké
azoké
akik egyedül maradtak
a legsötétebb
legfájdalmasabb
A sötétség
mint jég hideg láva
végigzúdult a tájon
dermedt zárványai vagyunk
csillagok
nincs már közünk a sokodvú földhöz
csak a szégyen hogy szülőttei vagyunk
köt össze még egymással
s vele
Vadul burjánzó rákdaganat
a sír száján a kő
a fél eget betölti
értelmetlenül felnyúló kezünk
még visszahullni sem képes
a reménytelen könnyörgés pózába merevedve
a megcsúfolt hit szobrai vagyunk

Duisburg, 1964. április

*Csak egy szem búza vettetett a földbe,
s egész világot táplál véle Istenünk.
Mint kagylóhéjat, széttiporták Őt,
ma ékes gyöngy Egyháza homlokán.*

*Báránként ölte Őt a gyilkos kéz,
de pásztor lett, keresztje pásztorbot,
elűzte véle ördögök hadát.*

*Mint gyenge lángot fűjták el Őt,
a gyertyatartón, szent keresztjén,
de sírból kelve fényes Napként lángol.*

(Húsvéti himnusz a III. századból)